

Neakivaizdinis VILNIUS

Keturios
Jonų Jonynų kartos

Po rajoną:
Jeruzalės sodai

Einame
pas stiklapūtę

Nr. 29

2026 pavasaris

**Švč. Jėzaus
Širdies bažnyčia**
(p. 4)

**Misionierių
bažnyčia**
(p. 6)

**Išganytojo
kalva, kiemelis**
(p. 8)

**Birutės
gatvė**
(p. 10)

**Bebrų
sala**
(p. 12)

**Kompozitorių
kvartalas**
(p. 15)

**Migdolų
sodas**
(p. 13)

**Buvęs klubas
„Langas“**
(p. 21)

**Giedraičių
stotelė**
(p. 17)

**Vilniečių
ainių klubas**
(p. 22)

**Vilniaus literatų
namų knygų
klubas**
(p. 24)

**Vrublevskių
rūmai**
(p. 28)

Pavasario numerio tema – GIMINĖS IR GIMINYSTĖS. Vilniuje pėdsaką paliko garsios ir mažiau žinomos giminės, vienuolystės, gildijų ryšiais susijusios bendruomenės ir miestiečių šeimos.

Pavasarij smagu pasitiesti pledą ant žolės Išganytojo kalvos papėdėje. Rubrikoje „Vieta“ pasakojame, kad čia susipynė Sanaguškų, Radvilų interesai, gyveno misionieriai, vizitietės, šaritetės. O štai Birutės gatvė Žvėryne su kitomis gatvėmis sudaro Gediminaičių stulpų ženklą – jį surasite „Vienos gatvės istorijoje“.

„Kadras“ kviečia žvilgtelėti į akimirką iš... reportažo apie močiutę autobuse. Šeimos temą tęsiame „Vilnietyje“ – miestas neseniai sulaukė jau ketvirtos kartos Jono Jonyno. Susidomėję vardo tradicija, nukeliavome net iki ainių klubo.

Skaitytojų klubai irgi lyg giminingų sielų bendruomenės – apie juos pasakojame „Atvirumuose“. O štai knygų entuziastas Tadas Vrublevskis, mokėjęs išnarplioti painiausias bylas, pasirodo „Giminystėse“.

Kuo ypatingas Jeruzalės rajonas, kuriame smagu pasivaikščioti, ir kokį šeimos stebuklą liudija, rašome „Rakurse“.

◀ Viršelyje – Misionierių bažnyčios šv. Pauliečio koplyčios fragmentas.

1857 metais grafas Konstantinas Tiškevičius išplaukė į mokslinę ekspediciją laivu Nerimi. Dabartinių miestiečių nuotykius apžvelgėme „Upės dienoraštyje“. Vilniaus kuchmistras Janas Szyttleris domėjosi laukiniais augalais. Jo žinios nepamirštos: „Skonyje“ skubame paskui bobausių rinkėjų šeimą. O jei miške laiku neužkukavo gegutė, gal padės „Karelijos gegutė“? Ją ir kitus paukščius rasite „Maršrute“.

Pravažiuodami pro Baltupius, neįtariame, kad jie galėtų būti susiję su Sapiegomis ar Jogailaičiais. „Vilniaus meduoliuose“ nagrinėjame rajono kilmę. O paskui, vilnietės rašytojos Ginos Viliūnės knygoje radę paminėtą jaunosios kartos stiklapūtę, ėmėme ir papasakojome apie jos amatą „Miesto virpesiuose“.

Pažaisti kviečiame į „Neakivaizdinuko kambarį“. O iš jo tiesiai į „Neakivaizdinio Vilniaus“ gimtadienį! Data ir tema – „Pulse“.

Ei, o gal pažįstate Zoves? Net komiksą apie juos nupiešėme!

Miestas mieste – Išganytojo kalva

Dovilė Stoškutė

Kilmingų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminių nesutarimai dėl žemių, trijų skirtingų bendruomenių gailėstingumo darbai, sakralinių vietų sunaikinimas – visa tai slepia Išganytojo kalva, čia tebestovintys ar tik iš archyvinių nuotraukų prisimenami pastatai. „Miestas mieste“ – taip kalvą apibūdina Bažnytinio paveldo muziejaus istorikė, gidė Alina Pavasarytė. O kaip ši vieta atrodo šiandien?

Į Senamiestį vedančioje Rasų gatvės atkarpoje įsikūręs Vilniaus kalėjimas, Pal. kun. Mykolo Sopočkos hospisas, moterų vienuolynas. Už metalinių vartų, ant kurių kabo užrašas „Teritorija saugoma. Eiti draudžiama“, stovi Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia.

Pro vartus patekti į kiemą ir bažnyčią kol kas negalima, tačiau birželio pradžioje jie trumpam bus atveriami – Vilniuje vyksiančio

Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia viena pirmųjų pasaulyje gavo tokį titulą. Vytautės Ribokaitės nuotr. ▶

XX amžiuje Misionierių bažnyčia buvo naudojama kaip saugykla. Dėl to buvo išsaugotas jos interjeras. Sigito Parulskio nuotr.

6

Pasaulinio Apaštalinio Gailestingumo kongreso metu vilniečiai ir čia atvykę piligrimai galės žvilgtelėti į šios vietos praeitį. O aš su „Neakivaizdinio Vilniaus“ fotografe Vytaute keliauju per kalvos pastatus ir kiemus prieš pat pavasariui pasibeldžiant į miestą.

Iš rankų į rankas

„Dėl šių vietų daug kas pykosi“, – pasakojimą pradeda A. Pavasarytė. Ir iš tiesų būta dėl ko. Puikiose žemėse, klestint Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei, pirmieji rūmus pasistatė viena įtakingiausių didikų giminių – Sanguškos. Vienas iš Sanguškų – Vilniaus vyskupas Jeronimas Vladislavas Sanguška – testamentu

žemę paliko bernardinams. Šie nekilnojamojo turto turėjo pakankamai, todėl žemes išpirko didikai Radvilos.

Čia istorija nesibaigia – nors teisėti paveldėtojai turėjo būti Radvilos sūnūs, Kotryna Sobieskytė-Radvilienė žemes nusprendė atiduoti misionieriams. Gerų žemių užmiesityje su vaizdu į senamiestį Radvilos taip lengvai atiduoti nenorėjo, net kreipėsi į teismą, tačiau galiausiai XVII amžiaus pabaigoje čia įsikūrė misionieriai.

„Jie gauna ne tik šias žemes, bet ir superka aplinkines. Taip misionieriai suformuoja beveik 7 hektarų sklypą, kuriame yra ne tik

Su vienuoliais glaudžiai susijusios ir čia gyvenusios vienuolės – šaritės ir vizitietės.

bažnyčia, bet ir daugybė ūkinių pastatų – pašiūrės, arklidės, pirtys. Ir, žinoma, gražieji, augalijos turtingi sodai“, – pasakoja gidė. Vaikščiodama paskui ją, įsivaizduoju čia buvusią kasdienybę.

Dvasinis giminytės kelias

Prieš panyrant į misionierių istoriją Vilniuje, Alina pasiūlo susitarti, ką mes vadiname šiuo žodžiu. Sutinku ir nepasigailiu, nes iki tol mano mintyse gyveno bendroji šio žodžio reikšmė – žmogus, kuris vyksta į tolimus kraštus ir juose skleidžia savo tikėjimą. Tačiau Vilniuje gyvenę misionieriai buvo 1625 metais šv. Vincento Pauliečio įkurtos katalikų vienuolių vyrų kongregacijos nariai, jie turėjo ir kitokią misiją.

„Misionieriai vykdė labdaringą veiklą ir išlaikė nuskurdusius bajorus. Kas buvo nuskurdę bajorai? Vis dar bajorai, tačiau pagal rangą nebegalėję patenkinti savo poreikių“, – šypteli gidė ir priduria, kad vieną iš savo misijų – padėti vargingiau gyvenantiems – vykdę misionieriai nuolat išlaikė bent šešis tokius bajorus. Kai kurie išlaikytiniai vėliau po vienuolyno bažnyčia net įsirengė kriptas.

XVIII amžių galima vadinti misionierių klestėjimo amžiumi, kai jie buvo vertinami kaip gyvybinga, matoma ir daug miestui duodanti bendruomenė. Geriausiai laikais misionierių vienuolyne gyveno apie 70 brolių ir tėvų vienuolių. O kur dar aptarnaujantis personalas, kuris rūpinosi pastatais ir ūkiniais reikalais.

Misionieriai buvo ne vienintelė Išganytojo kalvos teritorijoje įsikūrusi bendruomenė. Su vienuoliais glaudžiai susijusios ir čia gyvenusios vienuolės – šaritės ir vizitietės. Abi bendruomenės įkūrė jau minėtas šv. Vincentas Paulietis – vizitietes kuravo šv. Joana Pranciška Šantalietė, o šarites – šv. Liudvika de Marijak. „Šv. Vincentą Paulietį galima laikyti šių bendruomenių tėčiu“, – juokiasi Alina.

Vizitietėjų pašaukimas, kaip ir šiek tiek išduoda pavadinimas, buvo lankyti ir slaugyti ligonius. Tačiau netrukus bendruomenė buvo reformuota. Seserys griežtai atsiskyrė nuo pasaulio. Galiausiai vizitietėjų pagrindine misija tapo merginų auklėjimas, švietimas ir jų išlaikymas. Vizitietės meldėsi Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje – vienoje pirmųjų tokų titulų turinčių bažnyčių pasaulyje.

Be to, būtent vizitietėjų vienuolyne buvo nutapytas visame pasaulyje katalikų gerbiamas Gailestingąjo Jėzaus paveikslas pagal sesers Faustinos regėjimus. O jį nutapiusio dailininko Eugenijaus Kazimirovskio studija buvo įkurta būtent Rasų gatvėje.

Apie šarites – trečią čia gyvenusių vienuolių bendruomenę – žinoma mažiausiai, o jų pastatų iki šių dienų nėra visai išlikusių. Štai, pavyzdžiui, ant Išganytojo kalvos šaritės išlaikė Vaikelio Jėzaus namus, kurie veikė kaip pamestinukų prieglauda. Šaritės rūpinosi našlaičiais, beglobiais vaikais, jų švietimu ir labai stengėsi išmokyti kokio nors amato.

Iš bažnyčių į kalėjimus

Visos trys vienuolių bendruomenės Vilniuje paliko pėdsaką, o jų gailestingumo darbai neabejotinai tarnavo vargingiau gyvenan-

7

tiems, našlaičiams, ligoniams. Tačiau istoriniai lūžiai, padarę įtaką visos Lietuvos gyvenimui, neaplenkė ir misionierių, vizitiečių bei šaričių. Karai, okupacija, politinės permainos keitė ir sakralinių erdvių paskirtį.

Sugaudyti visus istorijos mazgus padeda Alina: „Napoleono kariuomenei įsiveržus į Vilnių, misionieriai buvo išvaryti iš savo namų, čia įkurtos kareivinės. Po 1830–1831 metų sukilimo misionierių vienuolyne buvo įrengtas kalėjimas, po Antrojo pasaulinio karo – li-

goninė, o bažnyčia, su pertrūkiais veikusi iki 1946 metų, galiausiai perduota Nacionaliniam muziejui ir naudota kaip saugykla.“ Būtent tai, kad Misionierių, arba Vilniaus Viešpaties Dangun Žengimo, bažnyčia kurį laiką buvo naudojama muziejaus reikmėms, lėmė, jog dalis interjero elementų išliko iki šių dienų.

O koks buvo misionierių likimas? „Antrojo pasaulinio karo metu jie buvo areštuoti ir išvežti į nacių darbo stovyklas. Nors dalis jų sugrįžo, patirti emociniai išgyvenimai, ekonominiai sun-

Misionierių bažnyčioje išlikę daugiau dalykų – altorius, freskos, vargonai ir požemiai.

kumai, o svarbiausia, intensyvėjančios prieš dvasininkus nukreiptos represijos galiausiai privertė juos išsikraustyti iš Vilniaus, bendruomenė čia nebeatsikūrė“, – pasakoja gidė.

Vizitiečių vienuolynas irgi keitė paskirtį atsižvelgiant į konkretaus meto poreikius. Nuo stačiatikių moterų vienuolyno iki blaivyklos-kalėjimo. „Bažnyčia buvo suortodoksinta, suformuotas svogūną primenantis kupolas, dar vadinamas „muravjovke“. Jai padaryta labai daug žalos – altoriai išdaužyti, bažnyčios erdvė gelžbetoninėmis perdangomis padalinta į kelis aukštus, nelikę tūrio ir tarpukario metu buvusio grožio“, – pasakoja Alina.

Į mano klausimą, ar istorikė prisimena jausmą, kai pirmą kartą gyvai pamatė Švč. Jėzaus Širdies bažnyčią ir jai padarytą žalą, sureagoja taip: „Čia įvyko visiškas sakralinės vietos išdraskymas, grynasis blogis. Reikės daug darbo ir maldų, norint atkurti tai, kas buvo.“

Atverti istoriją

Turtingą istoriją slepiantys pastatai per laiką labai pasikeitė – dalis jų išnyko ir šiandien gyvena tik archyvinėse nuotraukose ar prisiminimuose. Tai, ką pavyko išsaugoti iki šių dienų, prieš kelerius metus imta pamažu atverti smalsuoliams ir miesto istorijai neabejingiems vilniečiams. Misionierių bažnyčios ansamblyje organizuojamos ekskursijos, pasakojančios apie čia kadaise virusius gyvenimus.

„Misionierių bažnyčioje išlikę daugiau dalykų – altorius, freskos, vargonai, galima nusileisti į požemius. Žmonėms lengviau pamatyti, ko trūksta, įsivaizduoti, kas buvo“, – dalijasi istorikė.

Alina per ekskursijas kartais išgirsta ir vilniečių prisiminimų: „Vieni pasakoja, kad gulėjo ligoninėje ir čia valgė labai skanų maistą, kiti – kad dirbo ir turėjo netikėtai apleisti patalpas, kai ligoninę nuspręsta išskeldinti. Arba priešingai – kad buvo įspėti ir turėjo daug laiko susidėti daiktus. Žmogiškoji atmintis, net ir kalbant apie tuos pačius įvykius, labai skiriasi. Tačiau jaučiu, kad vilniečiams šios vietos svarbios, jiems rūpi paveldėti istoriją.“

Nors Misionierių bažnyčios ansamblį atranda vis daugiau vilniečių, kol kas jis tik leidžia pažinti Išganytojo kalvos istoriją – vizitiečių vienuolynas ir bažnyčia yra užverti dėl nepritaikytų ir nesaugių patalpų. Mažumėlė nesaugiai pasijuntame ir mes su Alina stebėdamos fotografę. Ji, norėdama padaryti bažnyčios nuotrauką, pasilypėja metaliniais laiptais – niekas iš mūsų nežino, ar jais kas nors neseniai yra lipęs. Laimei, viskas pavyksta.

Bent akies krašteliu pažvelgti ir į vizitiečių istoriją bus galima nuotraukų parodoje „Atverti vartai: vizitiečių vienuolyno kompleksas“ nuo birželio 1 dienos Švč. Jėzaus Širdies bažnyčios šventoriuje. „Paroda pristatys vietos praeitį, dabartį ir viltingai pakvies pamąstyti apie ateitį“, – kviečia Alina.

Kur?

Vilniaus Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia, Rasų g. 6

Pal. Kun. Mykolo Sopočkos hospiso kiemelis Rasų gatvėje. Už tvoros – Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia. Evaldo Lasio nuotr.

Birutės gatvė: praeitis ir dabartis

Nida Timinskaitė

Medilės Šiaulytės iliustracijos

Birutės gatvė Žvėryne turi įdomią istoriją. Kaip ir kitų rajono gatvių, jos pavadinimas ne kartą keistas. Pati gatvė susiformavo XIX amžiuje, kuriant čia vasarnamių ir rezidencijų – užmiesčio vilų – rajoną. Seniausia Žvėryno gatvė – Latvių buvo vadinama *Dielnaja*. Po jos susiformavo Birutės gatvė – *Mariinskaja alėja*. Dar vėliau atsiradusi Vytauto gatvė vadinosi *Znamenskaja*.

Didesnėms Žvėryno gatvėms dabartiniai pavadinimai suteikti tik po 1940-ųjų. Jos gavo kunigaikščių Gediminaičių vardus. Centrinė gatvė pavadinta Kęstučio vardu, ją iš pietų pusės statmenai kerta jauniausiojo Gedimino sūnaus Liubarto garbei pavadinta gatvė. Stovėdami Liubarto ir Kęstučio gatvių sankryžoje ir žvelgdami šiaurėn, pastebėsime, kad kairėje, lygiagrečiai Kęstučio gatvei, yra jo žmonos Birutės vardu pavadinta gatvė, o dešinėje – Birutės ir Kęstučio garsiausiam sūnui Vytautui pagerbti skirta gatvė. Šios keturios gatvės sudaro Gediminaičių stulpų ženklą, tik labiau nei įprastai išstęstą. O pats mikrorajonas, kažkada garsėjęs Radvilų medžioklės plotais, forma primena skydą.

◀ Viena Birutės gatvės atkarpa yra palei upę.

Pavasaris, 2026

Gediminaičių stulpai dinastijos herbu tapo XV amžiuje, kai Horodlės susitarimu 47 lietuvių bajorų giminės gavo lenkų herbus. Lenkų herbai dažnai turėjo vardus, kuriais jie vadinami iki šiol. Birutės gatvė, atkartojanti Neries vagą, yra kairioji to skydo-herbo kraštinė.

Šios gatvės gyventojams labai svarbi upė – joje esanti sala ir pėsčiųjų tiltas per upę, jungiantis Žvėryną su Vingio parku.

Maždaug ties Birutės gatvės 12 numeriu pažymėtu namu Neryje yra sala. Norėdama ją pamatyti, turėjau klampoti per dar nenutirpusį gilų, ledo plutele padengtą sniegą. Sala ilgą laiką buvo bevardė, kol 2015 metais fotomenininkas Saulius Paukštys pasiūlė ją pavadinti garsaus britų muzikanto Johno Lennono vardu – Saulius saloje buvo įsmeigęs lentelę su minėtu pavadinimu. Tačiau pavadinimui nepritarė vietos bendruomenė, ir galiausiai salai suteiktas Bebrų salos vardas (tokį vardą žinojo senosios kartos vietiniai gyventojai).

Prieš kokį penkiasdešimtmetį saloje buvo populiarus paplūdimys. Pati sala – nedidelė smėlio sąnašų kalvelė. Istoriniai šaltiniai teigia, kad XIX amžiuje ji galėjo būti vadinta ir Naująja

Spalvingi Birutės gatvės medinukai.

Vienos gatvės istorija

Rėva. Sovietmečiu buvo mėginimų upės vagą užpilti, sujungiant salą su krantine, bet šis sumanymas, matyt, nepavyko. Šiais laikais salą šiltuoju metų laiku lanko tik žvejai. Saloje aiškiai matyti bebrų apgraužtas medis, o du medžiai jau nuvirtę. Nueiti iki salos neišdrįsau, nes iš tolo matyti šalia jos esančios properšos, apaugusios viksvomis ir nendrėmis...

Netoli Neries ilgą laiką stovėjo rytietiško stiliaus namelis – maudykla, kurioje nuo 1894 metų veikė garo vonios su mineraliniu vandeniu, gydamosios gimnastikos ir masažo kabinetai. Sovietmečiu medinuke ir gretimuose pastatuose gyveno kino studijos darbuotojų šeimos. Šiame name gyveno net šešios. Gydyklų namelis sudegė, gaila, kad nespėta jo įtraukti į saugomų objektų sąrašą.

Viena iš senųjų Žvėryno gyventojų, gidė Alina Deviatjarova, dalinasi prisiminimais: „Prieš namus – pieva ir paupys, kaip tik ties šiuo namuku, kuriame kažkada veikė gydykla-maudykla, mes, vaikai, brisdavome per upę iki salos. Kartais vanduo siekdavo iki juosmens. Iki salos buvo kokie 4–5 metrai. Saloje žaisdavome Tomą Sojerį ir Heklberį Finą, maudydavomės, degindavomės ir tingiai leisdavome

Migdolų parkas žaliuoja priešais Bebrų salą.

Mes, vaikai, brisdavome per upę iki salos.

laiką, pasislėpę nuo suaugusiųjų. Tais laikais beveik visi lankėme „Birutės“ vaikų darželį, kuris šiais metais švenčia 60-metį...

Birutės gatvėje priešais ligoninę buvo didelis obelių sodas. Tame sode vietinis gyventojas ganė arklių. Mes ateidavome į sodą prisirinkti obuolių. Sykį ilgai negalėjome išlipti iš medžio, nes arklys įsitaisė po juo. Mes labai išsigandome ir tyliai tupėjome medyje, kol arklys, priėdęs obuolių, nuėjo šalin. Tas arklys ganydavosi ir pievoje prie pėsčiųjų tilto. Jo nerišdavo, tiesiog supančiodavo kojas, kad

negalėtų nueiti per toli... Birutės ir J. Kraševskio gatvių sankryžoje buvo aptverta automobilių stovėjimo aikštelė, prie jos augo beržai, o žolėje rinkdavome pievagrybius."

Žvėrynas buvęs užmiesčio kurortas. Medžių jame kaip miške ir, statant naujus namus, juos stengiamasi išsaugoti bei sodinami nauji. Tokios vykusios gamtos ir architektūros dermės pavyzdys – unikalus privatus Alvydo Šeiboko namas Neries pakrantėje po šimtamečiu klevu.

Šalia Bebrų salos 2021 metais, švenčiant Europos dieną, pasodintas Migdolų parkas. Migdolai simbolizuoja tvarumą, tausojimą. 30 medelių atitinka Europos vartotojų tinklo (ECC-Net) skaičių.

Greta mėgstamos Žvėryno gyventojų poilsio ir pramogų vietos – pėsčiųjų tilto – vasarą ir ankstyvą rudenį vyksta „Vasaros kino“ festivalis. O kino kūrėjai Birutės gatvėje įsitvirtinę seniai po Antrojo pasaulinio karo, kai čia įkurta Kino studija. Birutės gatvės 18 numeriu pažymėto pastato istorija tikrai įspūdinga. XIX amžiuje dvarininkas Eduardas fon Heimanas čia pastatė trikotažo fabriką „Triumpf“, pati gatvė buvo vadinama *Fabričnaja*, o kelias nuo fabriko iki Jurgio prospekto buvo išgrįstas akmenimis. 1910 metais fabriką nusipirkęs pirklys Rabinovičius įrengė čia dar ir spynų bei metalo fabriką „Feniks“. Už jo ir stovėjo minėtoji medinė gydykla-maudykla. Tarpukariu fabrikas buvo uždarytas, pastate buvo labdarybės išlaikomas „Birutės“ mergaičių bendrabutis ir siuvimo mokykla.

1947 metais į šį pastatą perkelta Lietuvos kino kronika, vėliau įkurta Lietuvos kino

Medinis namelis-maudykla.

Vienos gatvės istorija

studija, filmavimo paviljonai, buvo garsinami filmai. Čia dirbo žymiausi Lietuvos kino režisieriai, tokie kaip Vytautas Mikalauskas, Nikonoras Bernotas, Raimondas Vabalas, Vytautas Žalakevičius. Vyresni gausios kinematografininkų šeimos atstovai prisimena, kad čia buvo ir kino salė, veikė bufetas, o kiemo viduryje kėpsojo didelė gėlių klomba, darbuotojų vadinama nežinomo režisieriaus kapu.

Atnaujinus geltonų plytų pastatą, čia įrengti privatūs apartamentai su arkiniais langais, kiemas papuoštas elektros lempučių girliandomis, nors greta – kažkada žaliai dažytas medinukas visiškai apleistas, o akį traukia tik ant pastatus jungiančios sienos pakabintos dvi didelės senos medinės kaukės. Kitapus gatvės – tanki eglių siena, už jos skveras, besiribojantis su A. Mickevičiaus gatve. Eglės gana aukštos ir, matyt, pasodintos geraisiais Kino studijos laikais...

Kino kūrėjai Birutės gatvėje įsitvirtinę seniai po Antrojo pasaulinio karo, kai čia įkurta Kino studija.

Tai toks tas kontrastų Žvėrynas, gal todėl jis taip mėgstamas Lietuvos ir užsienio kino kūrėjui. Vaizdingose Žvėryno gatvėse ir pastatuose nuolat filmuojamas koks nors filmas... Teko ir man nusifilmuoti vokiečių filme apie VDR vadovo Honekerio ir Brežnevo susitikimą. Tuo metu dažnai filmuodavo istorinę dokumentiką. Kelios moterys, tarp jų ir aš, vaidinome sekretores. Buvo scena, kur lyderiai bučiavosi, – darė daug dublių, visiems buvo juokinga. 2023 metais Traidenio ir Birutės gatvėse filmuotas švedų serialas „Whiskey on the Rocks“ („Viskis su ledu“). Žvėryną puošiantys mediniai ir skandinaviško tipo pastatai virto 1980-ųjų Stokholmo gyvenamuoju rajonu. Tais pačiais metais Birutės gatvėje buvo filmuojamas ir Vokietijos TV serialas pagal Danijos rašytojo Peterio Høego romaną „Panelės Smilos sniego jausmas“. Rajone filmuotas ir Emilio Vėlyvio serialas „Vilko gomurys“.

Birutės ir Traidenio gatvių kampe stovi pilkas dviaukštis kotedžas, priklausantis kompozitorių kvartalui. Jame gyveno ir kūrė įžymūs Lietuvos kompozitoriai: Eduardas Balsys, Julius Juzeliūnas, Juozas Karosas ir Antanas Račiūnas. Ant pastato sienų galima rasti jų atminimo lentas. Kvartalo ramaus pušyno centre stovi Kompozitorių namai – vienas pirmųjų pokario modernizmo šedevrų (architektai Vytautas Edmundas Čekanauskas ir Vytautas Brėdikis). Pats kompleksas turi Suomijos regioninio modernizmo ir nacionalinio identiteto bruožų, puikiai derančių su

gamta. 7-ajame praeito amžiaus dešimtmetyje kvartale apsigyveno kompozitorių ir muzikų šeimos. Čia vyko ne tik muzikiniai ir kultūriniai renginiai, bet ir šeimų šventės, diskusijos ir nelabai vieši pokalbiai...

Kiek paėjus toliau, netoli Neries, spindi Šv. Jekaterinos Kankinės cerkvė-koplyčia. Cerkvė pastatyta XIX amžiaus pabaigoje tuometinio Žvėryno savininko V. Martinsono dovanotame sklype. Šią šventyklą generalgubernatorius Aleksandras Potapovas paskyrė anksti mirusios žmonos Jekaterinos (kunigaikštytės Obolenskajos), garsėjusios labdaringa veikla, atminimui. Ji buvo įsteigusi labdaros organizaciją „Savanoriška kapeika“. Kapeika tais laikais buvo didelis pinigas – „konkės“, arklų tramvajaus, bilietas į Žvėryną kainavo penkias kapeikas...

Sovietiniais laikais cerkvė buvo uždaryta, paversta Lietuvos kino studijos sandėliu, vėliau veikė skulptorių dirbtuvės. 1990 metais pastatas buvo grąžintas Vilniaus ir Lietuvos stačiatikių vyskupijai.

Senasis Žvėrynas, išsiskiriantis Zakopanės, šveicariškų, rusiškų vasarnamių architektūra, pamažu nyksta – nemažai medinukų, jeigu jie laiku nerestauruojami, nugriaunami. Toks likimas ištiko garsųjį vasarnamį, vėliau tuberkuliozės, psichiatrijos ligoninę (Birutės g. 40), šalia kažkada buvusios prielaukos. Kai kurie jų (sėkmingai ar nelabai) restauruojami – kaip garsusis, 1901 metais statytas „Popų namas“, puoštas įmantria kiaurapjūve drožyba, ar daugiabutis (Birutės g. 33A), pastatytas 1929 metais pagal J. Pythono projektą. Tradicinės medinių pastatų spalvos (žalia, mėlyna, ruda) labai pagyvina peizažą, o seni istoriniai ir nauji akcentai suteikia gatvei naują bendruomeninę prasmę.

Reportažas apie močiutę

Dominyka Čiplytė-Bak

Fotografija yra reportažo apie mano 83 metų močiutės Aldonos kelionę iš Kuprioniškių, kaimo Vilniaus rajone, į Vilnių pas draugę senjorų namuose Žirmūnuose, dalis. Močiutės pasaulis man įdomus, todėl renku medžiagą filmui ar meninei knygai.

Į miestą močiutė vežasi sunkų maišą sodo gėrybių, jos rankos išduoda kasdienį darbą darže. Kaimo moters ir partizano vaikas. Trauka žemei – jos prigimty, kaip ir karštas, užsispyręs būdas.

Autobuse močiutė iš rankinės išsitraukia nuskaitytą šventraštį, skaito. Močiutės dvasinė kelionė ilga ir intensyvi – save atrado ne katalikybėje, o protestantizme, Bažnyčioje, kurios šaknys Kinijoje. Bendruomenės susirinkimai, nuotolinės maldos zoom, kelionės į konferencijas užsieny – jos gyvenimo dalis. Močiutė kasdien keliasi apie šeštą ryto, porą valandų studijuoja ir maldingai skaito Bibliją.

Fotografijoje šalia jos sėdi susikaupusi vienuolė. Šventės, bažnytinės ceremonijos, vienuolių regula močiutės tikėjime yra išgalvoti dalykai, nieko bendro neturintys su gyvu dvasiniu keliu. Tai fiksuodama, mėstau apie dvasines gimines, kurių galima sutikti keliaujant mieste.

Stotyje močiutė persėda į troleibusą. Nuo pat pradžių kartu keliauja ir jos proanūkis, mano sūnus. Močiutė atriša jam sodo uogų maišelį. Jie išlipa Giedraičių stotelėje, eina link senjorų namų. Stabteli prie seno žilvičio medžio ir katinų, lipančio blokino namo balkono turėklų.

Draugės Onutės kambarėlyje močiutė patikrina, ar nesupuvę indelyje praėjusį kartą atnešti pomidorai. Tuomet jos kalbasi, tariasi, močiutė siuva – persiūti nenešiojamus giminių rūbus naujoms kelionėms yra jos mėgstamiausias užsiėmimas. Aš ir kartais jais apsivelku.

Keturios vilniečių kartos – Jonai Jonynai

Arnas Šarkūnas

18

Joną Jonyną galėjai sutikti vaikščiodamas ir tarpukario, ir šiuolaikiniame Vilniuje. O šio vardo ir pavardės tradicija tęsiasi jau keturias kartas bei susijusi su reikšmingais šalies įvykiais. Kokius juos prisimena ir ką apie šią tradiciją gali papasakoti du šios, galima sakyti, dinastijos atstovai – tėvas ir sūnus Jonai Jonynai?

Vardas ir pavardė Jonas Jonynas perduodamas iš kartos į kartą – kokios šios tradicijos ištakos?

Jonas (tėvas): Šiaip turėtume būti Jankauskai. Lenkų okupacijos laikotarpiu viskas

buvo kraupiai lenkinama, todėl keturi broliai nusprendė pasikeisti pavardes į tokias, kurių nebūtų įmanoma sulenkinti. Vienas brolis visgi liko Jankauskas, kitas tapo Jankaičiu, trečias – Jankūnu, o mano tėvas pasirinko Jonyno pavardę. O vilnietiška mano tėvo istorija prasidėjo maždaug 1915-aisiais, kai iš palyginti didelio Dargužių kaimo jis atšlepsėjo į Vytauto Didžiojo gimnaziją.

Įdomu, kad panašią vardų tradiciją turėjo ir kiti Jonynai – menininkai Antanai. Gal esate susiję ir giminystės ryšiais?

Jonas (tėvas): Tik labai tolimais. Jie irgi iš tų pačių kraštų, o Vilniuje, kadangi inteligentijai buvo galima vos ne ant rankos pirštų suskaičiuoti, jie glaudžiai bendravo, būdavo,

Prisiminimų pilni namai, matę jau keturias Jonynų kartas. ▶
Vytautės Ribokaitės nuotr.

Jono vyresniojo gyvenimas – nuotraukose: vaikystė su vardų tradiciją pradėjusiu tėvu, kelionės, permainingi „Lango“ ir Rotušės valdytojo etapai. Vytautės Ribokaitės nuotr.

kad mane bei jaunesnįjį Antaną supainiodavo. Žinodavo, kad ten ar ten lankėsi Jonynas, tik kad ne tas...

Kaip vienas į kitą kreipiatės šeimoje – Jonas antrasis ir Jonas trečiasis?

Jonas (sūnus): Gerokai daugiau Jonų yra mūsų giminėje – ne veltui tai vienas populiariausių vardų Lietuvoje. O pasišaukti galima įvairiausiomis formomis priklausomai nuo aplinkybių: Jonai, Jonuk, Joneli, dėde Jonai, sūnau... Jonas pirmasis man visada būdavo diedukas, Jonas antrasis – tėtis. Kol kas dar laipsniais – antrasis ir trečiasis – nesikreipiame, bet sūnų kartais pavadinu Jonu ketvirtuoju.

Jonas (tėvas): Kartais tai, kad šaukia tave ar klausimas skirtas tau, supranti net iš intonacijos.

Kai painiavos nedaug, turbūt buvo lengva tęsti Jono vardo perdavimo tradiciją?

Jonas (tėvas): Šį Joną ligoninėje mano žmonai Ramunei, kuri yra medikė, atnešė jos kurso draugė ir pasakė: „Štai tau Jonelis.“ Nebekilo jokių klausimų, koks bus naujagimio vardas. Turbūt čia ir prasidėjo tvirtesnė tradicija.

Jonas (sūnus): Aš esu atsidūręs komiškose situacijose, kai pildant dokumentus pasako: „Jūs nejuokaukit, čia rimta įstaiga, o jūs čia su savo... Vadinasi, Petras Petraitis...“ Tačiau atsiprašo parodžius dokumentą. Sužinojus, kad žmona laukiasi berniuko, mums iškart tapo aišku, jog bus Jonukas. Šį sprendimą priėmė bendrai su žmona Marija, nes tradicijos yra gražus dalykas, o pats vardas tapo lyg šeimos vertybe.

Joninės visai šeimai – didžiausia metų šventė. Linksmiamės standartškai – ažuolu vainikai, laužai, paparčio žiedo paieškos, tačiau dabar sūnaus garbei tėvų sodyboje auga ažuoliukas, formuojasi nauja tradicija – Joninės švęsti prie jo. O vėliau, kai vaikas bus pakankamai sąmoningas ir supras Jono vardo esmę, pagalvosime ir apie įšventinimą.

Laipsniais nesikreipiame, bet sūnų kartais pavadinu Jonu ketvirtuoju.

Žmogus, nuo kurio ir prasidėjo ši tradicija, – Jonas Jonynas pirmasis, žinomas agronomas, žurnalistas, mokytojas, visuomenininkas. Kokį jį prisimenate?

Jonas (sūnus): Vaikystėje vadindavau jį dieduku. Tai turbūt pagrindinis epitetas šiam labai ramiam, šiltam ir tyliam žmogui. Labai įsiminė, kai po dieduko mirties buvome pakviesti į prezidentūrą atsiimti Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiaus, teikiamo už žmonių gelbėjimą. Tik tuomet sužinojome, kad diedukas per karą Vilniuje padėjo žydams. Tačiau mums pats to nepasakojo, nesididžiavo ir turbūt manė, kad tai natūralus, eilinis poelgis.

Jonas (tėvas): Jis, matyt, buvo gyvenimo muštas ir per daug nešnekėjo tokiomis temomis. Kai aš gimiau, tėčiui buvo jau apie 50 metų. Jis buvo subrendęs žmogus, didžiulis patriotas, prigludęs prie radijo aparato tyliai klausydavo Laisvosios Europos radijo, prenumerodavo lenkiškus laikraščius... Ar žinote, kad jis visą gyvenimą buvo televizijos, „Valstiečių laikraščio“ ir kitų leidinių redaktoriaus pavaduotojas? Daugybę kartų jam siūlė

stoti į kompartiją, net 70-ies. Bet jis vis atsisakydavo – tai parodo žmogaus charakterį.

Jau atgaunant Nepriklausomybę budėdavome prie Parlamento. Pamenu kaip šią dieną – eina tėvas Gedimino prospektu link jo, o pakeliui prisijungia dar keli vyresni draugai. Ir kulniuoja prospektu keli diedukai. Kova už laisvę tuo metu buvo visų lietuvių pareiga, tiesiog juodas darbas be jokios didesnės euforijos – neturiu nė vieno pažįstamo, kuris taip nesielgė ir nemąstė.

Jonai vyresnysis, Jūs taip pat ryškiai įsirašėte į Vilniaus istoriją. Net septyniolika metų dirbote Vilniaus rotušės valdytoju. Galbūt ir užsienio šalių karaliams bei prezidentams tekdavo spausti ranką?

Jonas (tėvas): Medalį man įteikė ir pats Džordžas V. Bušas, kuris Rotušės aikštėje sakė savo garsiąją kalbą. Mano sąsajos su šia vieta prasidėjo Vilniaus tarybos nariams iškėlus klausimą, kad rotušė turėtų priklausyti miestui, o ne Kultūros ministerijai. Mano užduotis buvo kuo garsiau trimituoti apie pastato reikšmę ir būtinybę priklausyti vilniečiams.

Tam labai pasitarnavo „Lango“ klubas. Pasakykite bet kokią kultūrininko, menininko ar dainininko pavardę, ir aš greičiausiai atsakysiu, kad jis yra buvęs šiame klube. Kultūros pajėgos tuo metu buvo didžiulės, visos pažintys ir draugystės perėjo ir į Vilniaus rotušę. Turėjau daugybę patarėjų ir visuomeninių padėjėjų. Drįsčiau pasakyti – rotušė tuo metu buvo pagrindinis miesto kultūros židinys.

„Lango“, kurio esate vienas iš įkūrėjų, minimas ir „ŽAS“ dainoje. Kaip kilo mintis atidaryti pirmąjį gyvos muzikos klubą Lietuvoje?

Jonas (tėvas): Maždaug 1987 metais aktyviai dalyvavau atkuriant Lietuvos tautinį olimpinį komitetą. O vėliau iš jo gavau pasiūlymą nuomotis patalpas Vilniaus sportininkų namuose (Ašmenos g. 8) ir juose organizuoti kultūrinę veiklą. Atėjęs radau tuščią, didžiulę salę, fortepioną ir galingas šalia gyvenusias

Mūsų namai skaičiuoja jau 70 metų Jonynų istoriją.

kultūrinės pajėgas: menininkus, architektus. Netoli buvo įsikūrusios ir muzikos įrašų studijos. Tad galiausiai kažkas pradėjo groti, kažkas dainuoti ir mums keliems kilo mintis, kad galime įkurti klubą.

Galima sakyti, tai buvo beprotiškiausias dalykas, kažkas ties avantiūros riba. Užpildėme tuometinį vakuumą muzikiniais ir kultūriniais renginiais, vykdavo maskaradai ir konkursai, o prie sėkmės prisidėjo ir tuo metu įkurta „Lango“ galerija. Lyg koks menininkų, kurie ateidavo su savomis idėjomis, kompleksas.

Jonas (sūnus): Man tuomet buvo maždaug dešimt metų, bet prisiminimai labai ryškūs. Skambina tėvas ir sako: „Ateik, su tavimi nori pasisveikinti Arina.“ Kitąkart, įėjus į klubą, cigarečių dūmų įsigėrusiame koridoriuje prie mano mėgstamiausio pinbolo aparato žaidė Aras Vėberis. Dar turiu „Naktinių personų“ ir „Biplan“ kasetes su palinkėjimais. Dar kitąkart į kiemą buvo įvestas žirgas, ant jo sėdėjo vyras kaubojaus skrybėle. Buvo pilna tokių

keistų dalykų, kurių nepamatysi kituose senamiesčio kiemuose.

Jūs abu esate Vilniečių ainių klubo nariai. Tai reiškia, kad Jūsų giminė liko Vilniuje net sudėtingiausiais istoriniais lūžiais, kai daugybė lietuvių inteligentų pasitraukė. Ką jums reiškia sąvoka „tikras vilnietis“?

Jonas (tėvas): Pirmasis ainių susibūrimas įvyko Vilniaus lietuvių veikėjo Konstantino Stašio vasarnamyje Valakampiuose, kuris tarpukaryje buvo kaimas. Klube rinkdavosi lietuviai, kurių tais laikais Vilniuje buvo labai nedaug. Jie buvo atviri patriotai ir taip rizikavo savo karjera. Šio klubo tradicija prasitęsė po karo, susitikimai tuo metu vykdavo mūsų ir kitų ainių namuose, šnekėdavomės ne tik apie muziką, bet ir papolitikuodavome. Vėliau ši tradicija kiek prigeso ir atgijo man tapus rotušės valdytoju.

Jonas (sūnus): Mano darbinė veikla nėra visuomeninė, tačiau anksčiau aktyviai dalyvavdavau šiame klube, iš vaikystės prisimenu vasaros renginį Valakampiuose ir žiemos renginį rotušėje. Susitikdavau su panašaus amžiaus vaikais, kitais ainiiais.

Pats Vilnius man – savas ir labai svarbus. Juk čia pat mano gatvė ir kelias į mokyklą... Tikras vilnietis yra tas, kuris žino, ką reiškia, kai Velykų ar Kalėdų laikotarpiu išeini į tuščią gatvę. Simboliška ir tai, kad su žmona ir sūnumi Jonu gyvename tame pačiame bute, kuriame diedukas įsikūrė dar 1950-aisiais. Taigi, mūsų namai skaičiuoja jau 70 metų Jonynų istoriją. Senieji kaimynai pasakodavo, kad čia užsukdavo įvairiausių kultūros žmonių, bute buvo prabangių iš Krokuvos atvežtų baldų.

Mano santykis su Vilniumi plėtojasi ir per vietą, kurioje gyvenu, – kiek ji man svarbi, kiek aktyviai įsitraukiu į įvairius svarstymus, pavyzdžiui, dėl gatvės ar parko darbų. Taip pat ir per mano šaknis.

Jonas (tėvas): Vilniečiu ne gimstama, o tampama. Ir pakankamai nesudėtingai. Aišku, daug kam Vilnius yra tiesiog gyvenamoji vieta, nėra aktualu, kas ir kodėl vyksta šalia. Tačiau kiti įsitraukia, domisi didinga savo vietos istorija.

Ko palinkėtumėte jauniausiajam šeimos vilniečiui, pirmąjį gimtadienį atšventusiam Jonukui?

Jonas (sūnus): Aš jam palinkėčiau užaugti geru ir doru žmogumi. Visa kita jis padarys pats. Tikiuosi, kad jis matys prasmę pratęsti ir šio buto bei vardo tradicijas.

Jonas (tėvas): Dabar atsirado slapta svajonė, kad Jonų Jonynų dinastija neprapultų. O toliau būtų idealu, jei viskas būtų taip, kaip sūnus susakė. Taip pat palinkėčiau jam, esamiems ir būsimiems miestiečiams būti Vilniaus ir šios šalies patriotais.

Į pamėgtą Tenerifę šįkart leidosi trys Jonai – tėvas, sūnus ir anūkas. Vyriausiasis Jonas, diedukas, kartu jau tik prisiminimuose. Asmeninio albumo nuotr.

Kur skaitysim?

Dovilė Kuzminskaitė

Pradėkime nuo teiginio – Vilnius skaito. Šiltu oru – parkuose ir ant suoliukų. Paplūdimyje prie Žaliųjų ežerų. Kartais skaitoma netgi einant gatve. Ne sykį esu kone išsinarinusi kaklą autobuse ar kavinėje, mėgindama įžiūrėti nepažįstamo žmogaus skaitomas knygos viršelį. Juk tai, ką skaitai, truputėlį sufleruoja ir apie tai, kas esi, tiesa? Antras teiginys – Vilnius ne tik skaito, bet ir kalba apie knygas. Kur? Knygų klubuose, kurių, regis, pastaruju metu vis daugėja.

Tai, ką anglakalbiai vadina „book club“, lietuviai dažnai įvardija dvejopai – knygų arba skaitytojų klubais, vienu atveju pabrėždami aptariamą knygą, kitu – skaitytojų tarpusavio ryšio svarbą. Nors pati visuomet sakau „knygų klubas“, įgijusi šios tokios patirties moderuodama tris skirtingus klubus visgi turiu pripažinti, kad „skaitytojų klubas“ yra kiek tikslesnė sąvoka, mat pirmiausia žmonės čia renkasi pabūti drauge, kalbėtis ir išklausti. Būna ir taip, kad ateina knygos neskaityt, o išeina tikri, kad būtinai perskaityt.

Arba atvirkščiai – šiuosyk ačiū, bet ne. Knygų klubus vedu, nes labai pasiilgstu suaugusių skaitančių žmonių, iš kurių atsakymų ir nuomonių apie knygas nereikia pešti neriantis iš kailio. Mano, kaip knygų klubo moderatorės, veikla prasidėjo visai netyčia – prieš kelerius metus socialiniuose tinkluose pamačiau, kad Vilniaus centrinė biblioteka ieško savanorių, tad pasisiūliau. Paskui užgriuvo įsipreigojimai, bet po pauzės eidama gatve po paskaitų sulaukiau skambučio ir kvieti-

mo moderuoti Vilniaus literatų namų knygų klubą. Matyt, ne aš atradau knygų klubus, o jie „pasišaukė“ mane.

Vilniaus knygų klubų tipologija tikrai įvairi – skaitytojai renkasi kalbėti apie tam tikro žanro knygas (pavyzdžiui, apie detektyvus „Kalvarijų detektyvų klube“), aptaria knygų sukeltus jausmus, drauge ir savo vidinį pasaulį (Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos biblioterapinės pakraipos skaitytojų

Pavasarij prasideda knygų klubai lauke, o vėliau ir skaitymas „Vilnius skaito“ skaitykloje. Jurgitos Mandrijauskaitės nuotr.

Yra ir privačių knygų klubų, į kuriuos susirinkę bičiuliai drauge ne tik analizuoja kūrinius, bet ir keliauja.

klubas), savo knygų klubą turi ir leidykla „Rara“, o štai mes Vilniaus literatų namų knygų klube skaitome tai, kas man pačiai pasirodo įdomu, keista, vertinga, tai, apie ką smalsu išgirsti kitų nuomonę. Beje, yra ir privačių knygų klubų, į kuriuos susirinkę bičiuliai drauge ne tik analizuoja kūrinius, bet ir keliauja – visad žaviuosi matydama bibliotekininkės Rasos Derenčienės įrašus feisbuke, kaip su draugėmis susibūrusios į klubą „Gal po knygą“ plečia akiratį.

Vilniaus literatų namų knygų klubas.
Dovilės Kuzminskaitės nuotr.

Tiesa, nėra ko slėpti – šie susitikimai daugiau sia baigiasi paskirtoje oficialioje erdvėje, kitų klubų bendruomenės eina į barus pratęsti vakaro, išnešdami kultūrą miestui. Įdomu, ar yra poezijos skaitytojų klubas? Ar poezija visgi tikrai labiau intravertų reikalas?

Knygų klubai būna atviri arba uždari, pastaruosiuose tam tikrą laiką lankosi specifinė žmonių grupė, tad reikia registruotis iš anksto, mat taip saugiau, jausčiau dalintis jausmais, kuriuos sukelia literatūros tekstai. Knygos primena netektis, pabado į skaudulius – visad stebiuosi drąsa tų dalyvių, kurie atvirai pasidalina asmenine patirtimi. Nušokti su guma nuo tilto – viena, o štai svetimų žmonių būryje pripažinti, kad tau skauda, man regis, reikia kone herojiškos stiprybės. Kai kurie knygų klubai kviečiasi autorius ir autorės, vertėjus ir vertėjas. Kartais pastarieji ir pastarosios netyčia prasmunka patys – vieną vėjuotą rudenį kiemelyje besiklausydama refleksijų apie „Raudonųjų skruzdžių amžių“ paslapčia *google* ieškojau, kaip atrodo teksto vertėja – ir iš tiesų, pasirodo, ji kuo ramiausiai sėdėjo man iš kairės.

Kai kuriuose klubuose skaitytojais knygas renka demokratinio principu, kitur tai, kas bus skaitoma, padiktuoja moderatorius ar moderatorė. Tuomet šiam tenka ir visa atsakomybės našta: „Kodėl išvis parinkot tokią knygą???” – kažkada piktinosi vienas lankytojas; „Kas čia išvis per kosminis klausimas“, – po daugiau nei metų jau kitame klube atitaria kitas. „Mes norėjom labai padėkoti už atrinktas knygas“, – priėjusios sako dalyvės, o aptariant „Lolitą Teherane“ viena moterų atsineša sausainių, nes taip autorė elgdavosi su savo knygų klubo narėmis, ir viskas, kas buvo sušiaušta, nugula palei plauką.

Knygų klubai paneigė keletą stropiai eskaluojamų stereotipų: 1) visuomenė bukėja; 2) žmonės nenori bendrauti; 3) nebemokame gražiai diskutuoti. Ne sykį iš knygų klubų dalyvių girdėjau, kaip jie pasiilgsta erdvės, kur būtų galima intelektualiai diskutuoti, nes ne visuomet artimiausia aplinka atliepia poreikį kalbėti apie abstraktesnius reiškinius. Ypač tokios galimybės pasigenda vyresni žmonės. Nežinau, kada nusprendėme, kad sulaukęs vyresnio amžiaus, t. y. sukaukęs gausybę patirčių, tampa neįdomus ir nereikalingas, bet reikėtų skubiai šį požiūrį spirti lauk.

Kalbėdami apie knygas žmonės pateikia itin puikių įžvalgų – laisvai dekonstruoja galios santykius, narplioja estetines painiavas, kelia kultūrinės hipotezes, taigi, visiškai atbūkimas negresia. Be to, nesu tikra, ar tikrai bijome sudėtingesnių, keistesnių knygų – tiesiog kartais sunkiau tokias atrasti, o štai atsiradus pareigai įkandame ir tokius tekstus, prie kurių kitaip nebūtų kilęs ūpas prisiliesti. Sėdint moderatorės kėdėje visuomet smagu stebėti dalyvių reakcijas – iš mano patirties, diskusijos dažniausiai itin kultūringos, nuomonės gal ir susikerta, bet niekas nekimba vienas kitam į atlapus. Kartais lūpomis nuslysta skeptiška šypsena, kažkas mąsliai krypteli galvą, kitas, žiūrėk, kantriai iššaukia, kol kas nors išdėsto nuomonę, nuo kurios, akivaizdu, kone niežti odą.

Ateikit į knygų klubą – pamatysite, kokie mes visi skirtingi ir panašūs. Beje, čia metas dar vienam „nežinau“: nežinau, kada ir kur išmokome atsiprašinėti už savo nuomonę apie knygas. Nebesuskaičiuoju, kiek kartų esu girdėjusi „gal nusišnekėsiu“, „gal negerai supratau“. Drąsiau diagnozuojame sau ligas, nei dalijamės nuomone apie perskaitytą knygą.

Knygų klubų turinys susijęs ne tik su knygomis – štai viename gražiausių projektų, kuriuose teko dalyvauti, Vilniaus centrinės bibliotekos rinkodaros vadybininkės Ingos Vaičiulionytės inicijuoto ribotos trukmės knygų ir kino klubo, skirto vyresniems nei 55 metų vilniečiams, dalyviai diskutuodami apie Danutės Kalinauskaitės romaną „Baltieji prieš juoduosius“ išsikalbėjo apie Vilnių. Jie prisiminė, kaip anksčiau atrodė kai kurios miesto erdvės, ir staiga mes jau nebe čia, vidury speigo kaustomų Žirmūnų saulėtą pirmadienio popietę, o kitame Vilniuje, tame, kuris išskyla it dvasia, įkvėpta buvimo kartu, tame, kuris kitaip nebūtų pasirodęs.

Po knygų klubo susitikimų Vilniaus literatų namuose visuomet atlieku savotišką ritualą: galvoje užiant mintims, o širdyje dar nenugulus emocijoms patikrinu, ar išjungiau šviesas, patraukiu kilimėlį, kuris susitikimo metu laiko duris praviras, kad visi norintys sėkmingai patektų vidun, išeinu į Šv. Jono gatvę ir užveriu langines. Girgžt girgžt – vienas gražiausių pastarųjų metų garsų.

Kur dar?

Vilniaus knygų klubas, „Dvaro knygų klubas“ Trakų Vokės dvaro, Bibliobuso ir Paviinio knygų klubas, Žvėryno knygų klubas, Senamiesčio knygų klubas, LBT knygų klubas Naujininkuose, Lojotekos negrožinės literatūros klubas, Jaunimo knygų klubas Literatų namuose, „Kari-kartel“ knygų klubas, „Fantastiškų (-os) knygų žiurkės“ knygų klubas „Prezidentinis“. Daugelis bibliotekų ir net darbuotojų turi savo knygų klubus.

Plačiai pasklidusi po pasaulį ir Vilnių giminė

Regimantas Dima

Šios giminės geografines ribas būtų sunkoka nustatyti. Pradėtume gal nuo bibliotekos Vilniuje. Tai ryškiausias šios giminės atminimas. Bet pasakojant tektų užgriebti ir Odesą, ir Kamčiatką, ir Formozos salą, ir netgi Madagaskarą. Įžvalgesni suprato – kalbėsime apie Vrublevskius.

Vrublevskis – Šerloko Holmsio prototipas?

Vrublevskiai – giminė su polėkiu, sunkiai sustabdoma visuotinai įprastų normų ir beveik visi verti knygų apie save... Apie visus papasakoti nepakaks vietos žurnale. Tad trumpai apie šauniausius giminės atstovus.

Pirmiausia, aišku, Tadas Vrublevskis (1858–1925). Tai jis padovanojo Vilniui Vrublevskių biblioteką. Šis Vrublevskis sukaupe daug knygų, pats pirkdamas ar įsigydamas kity sukauptas bibliotekas. Tam paaukojo visą savo turtą. Pasakojama, kad knygų ieškojo su tokiu įkvėpimu, kad net užėidavo į vietines redakcijas apsimitęs vargšu ir prašydavo knygų ar rankraščių. Pats Vrublevskių bibliotekos pastatas – tai buvę Tiškevičių rūmai, kuriuos

pastatyti užsakę Klementina ir Jonas Leonas Tiškevičiai norėjo gyventi puošniai kaip Paryžiuje ar Vienoje.

Tado senelis Bartolomėjus Beniovskis buvo smarkus šaunuolis – 1831 metų sukilimo dalyvis. Numalšinus sukilimą pabėgo į Londoną, o ten siuvo batus damoms, dalyvavo diskusijose dėl anglų kalbos ortografijos bei lyg ir rengė su čartistais sukilimą prieš britų mo-

narchiją. Yra nuomonių, kad dėl aštraus proto Bartolomėjus buvo vienas iš Šerloko Holmsio prototipų. Tado mama Emilija, Bartolomėjaus dukra, žinoma dėl literatūrinių gebėjimų – nors jos kūryba liko tik rankraščiuose.

Kitas Vrublevskis, Tado dėdė Valerijonas, buvo vienas iš Paryžiaus komunos generolų. Tado brolis Augustinas – biochemikas ir dar labiau pagarsėjęs anarchistas.

Vrublevskių biblioteka buvo viena gražiausių XIX amžiaus miesto rezidencijų. Ji priklausė Vilniaus pokylių sielai Klementinai Tiškevičienei. Editos Meškionienės nuotr.

Advokato gyvenimo vingiai

Taigi, o mūsų Tadas? Tadas pasirinko advokato profesiją. Tapo vienu geriausių Rusijos imperijos advokatų. Gindavo visus mažutėlius, nelaiminguosius, gynė ir 1905 metų rusų revoliucijos veikėją Piotrą Šmidtą, kuris pabandė surengti sukilimą carinės Rusijos laivyne Odesoje. Nepavyko.

Deja, garsus advokatas neišgelbėjo revoliucionieriaus gyvybės ir tai, matyt, jį stipriai paskatino nepasiduoti carinės valdžios spaudimui. Jis dar atkakliau gynė mažutėlius. Lietuviai lenkų okupuotame ar cariniame Vilniuje visada galėjo tikėtis Tado juridinės pagalbos. Kaip ir ujami žydai ar gudai. Tado politinės pažiūros apėmus sumaiščiai po Pirmojo pasaulinio karo buvo palankios lietuviams. Jis vis fantazavo apie federalinės lenkų ir lietuvių valstybės atkūrimą.

Tadas Vrublevskis, 1919 m. Jano Bužhako nuotr. Lietuvos nacionalinis muziejus.

Be to bjauraus lenkų valstybės atkūrimo plano, kuriame lietuviams mažai liko vietos.

Kartą išvengti sunkių darbų kalėjimo jis padėjo redaktoriui, Nepriklausomybės akto signatarui Mykolui Biržiškai. Jo leidžiamas laikraštis buvo apkaltintas „blevyzgojimu prieš šventuosius“. Į teismo salę susirinko būrys Vilniaus ir iš Lenkijos atvažiavusių advokatų ir buvo nustebinti giliu T. Vrublevskio teologijos žinių. M. Biržiška buvo išteisintas.

Visi Vilniaus advokatai eidavo laisvu laiku klausytis Vrublevskio kalbų teismuose.

Advokatas Tadas buvo labai rimtas žmogus, tačiau norėčiau papasakoti linksmesnį epizodą iš jo gyvenimo. Tadas Vrublevskis savo šeimos taip ir nesukūrė. Tačiau senų vilniečių atsiminimuose pasakojama keista istorija, esą pas Vrublevskį gyveno leitenanto Piotro Šmidto sūnus. Kažkodėl Sadkovskio pavarde. Istorija keista ir truputį įtartina.

Leitenantas Šmidtas per savo nervingą gyvenimą tikrai galėjo turėti daug sūnų. Blaškėsi po visą imperiją. Tad apsimesdami Šmidto sūnumis, daug avantiūristų gyveno sotesnį gyvenimą. Leitenanto Šmidto sūnūs sukčių vertinimo skalėje prilygo Karlo Markso anūkams. Bet Vilniuje, tuometinėje Lenkijoje, kam gali būti įdomus kažkoks rusų revoliucijos veikėjo sūnus?

Bet. Advokatas tuo ir garsėjo, kad galėjo išpauoti neaiškiausias bylas, surasti nuslėptus faktus ir atrasti tiesą. Visi Vilniaus advokatai eidavo laisvu laiku klausytis Vrublevskio kalbų teismuose ir iš tų kalbų mokėsi oratorystės

meno. Be to, ažiotažas dėl leitenanto Šmidto sūnų Sovietų Rusijoje buvo sukeltas 1925 metais minint revoliucijos dvidešimtąsias metines, daug vėliau, nei Tado globotinis išmaniai pasivadino.

Taigi, apsvartę visas galimybes, linkstame į tą versiją, kad Vilniuje gyveno tikrų tikriausias leitenanto Šmidto sūnus. Vienas iš dviejų „realiai žinomų“. Lyg citata iš I. Ilfo ir V. Petrovo romanų: vienas leitenanto Šmidto sūnus Paryžiuje, kitas Vilniuje, adresu Universiteto gatvė 9. O Sovietų Rusijoje, kur taip reikėjo revoliucijos didvyrio sūnų, nė vieno tikro. Kokia istorijos ironija!

Taip, istorija paini ir neaiški. Bet mums eilinė proga pasidžiaugti Vilniaus paslaptimis. Eidami pro Vrublevskių biblioteką ar pro Vilniaus universiteto Filosofijos fakultetą (Universiteto gatvė 9) visada galime prisiminti istorijas apie leitenanto Šmidto sūnų Sadkovskį.

Mauricijus, Madagaskaro karalius

Na, bet grįžkime į Rusų kapines, kur faktai iškalti ant akmenų. Tadas Vrublevskis ir ponas Sadkovskis (Šmidtas?) palaidoti greta.

Įeinant į Rusų kapines mus pasitinka Pilsudskio kapas. Ne, pats Pilsudskis nesusijęs giminytės ryšiais su Vrublevskiais. Perskaitykite eiles, užrašytas ant Lenkijos maršalo kapo. O ten iškalta akmenyje citata iš J. Slovackio poemos apie Beniovskį.

Tado Vrublevskio motina Emilija Beniovska buvo tokio Mauricijaus Beniovskio proanūkė. Tai trumpai galiu jus informuoti, kad tas garsiausias Beniovskis – Mauricijus Augustas – kurį laiką buvo Madagaskaro karaliumi. Kai pabėgo, užgrobęs laivą iš anuometinio

pasaulio pakraščio, t. y. Kamčiatkos, kur buvo kalinamas kaip Rusijos caro kalyns.

Tremtis į Kamčiatką buvo. Sėkmingas pabėgimas laivu „Šv. Petras“ buvo. Tiesa, audringoje jūroje visi bėgliai (kartu į laisvąjį pasaulį plaukė daugybė rusų tremtinių) sukilo ir išlakė visas laivo degtinės atsargas. Išsiblaivę maištininkai labai išgyveno ir atgailavo. Pasiblaškę po Formozą (dabar tai Taivanas), Makao ir kitur bėgliai galų gale atsidūrė Prancūzijoje. Paryžiuje Mauricijus Augustas įtikino savo kariniais gebėjimais prancūzų kolonijų reikalų valdytojus ir gavo paskyrimą sukurti koloniją Madagaskare. Mauricijus Beniovskis iš prancūzų kolonijos Mauricijaus (sutapimas atsitiktinis, bet žavus) vadovų per didžiausius vargus išsireikalavo laivą su visa įranga bei ginklais Madagaskarui kolonizuoti.

Gavo. Beniovskis visada viską gaudavo. Vietiniai malgašai iš pradžių dar bandė priešintis, tačiau po kelių sėkmingų Beniovskio karinių akcijų susirinkę vieningai nubalsavo – šitas karo vadas bus jų *ampansakebe*. Išvertus iš malgašų kalbos – karalius. Madagaskaro karalius. Žmogus tik prieš kelerius metus buvo beteisiu tremtiniu – kaliniu rusiškame pasaulyje užkampyje Kamčiatkoje, o dabar saulėtame Madagaskare tapo karaliumi. Vėliau Mauricijus rezgė neaiškius planus, kaip po kokios nors didelės valstybės vėliava susikurti sau ir savo palikuonims koloniją, bet žuvo nuo prancūzų kulkos tame pačiame Madagaskare.

Ties Madagaskaro sala laikime savo istorijas apie Vrublevskius ir Beniovskius. Madagaskaras lietuviams ypatinga sala, sužadinti svajones, pradėdant Kaziu Pakštu ir baigiant Mažojo teatro spektakliu. Fantazavo, buvo, gyveno. Netgi, galėčiau pasakyti, siautėjo Vrublevskių ir Beniovskių giminių atstovai...

Mano Jeruzalė – ant pasaulio krašto

Liuda Matonienė

Dailininkės Dainos Steponavičiūtės namai – tikras Jeruzalės meno sodas. Liudos Matonienės nuotr.

Seniai, kai buvau dar ne Močiutė, o Močiutės globojamas vaikas, Jeruzalė man atrodė ne Vilniaus, o viso pasaulio kraštas. Ypač ta vieta, kur keliukas veda nuo Bažnyčios į vakarų pusę ir, apsukęs seną namą, pro medžius neria žemyn. Ir nesvarbu, kad vos už kelių žingsnių tas jausmas išsisklaido – buvusi akimirka lieka žėrėti atminty lyg kažkokio kito-kitokio – buvusio ar būsimo – pasaulio pažadas.

Jeruzalės sodai

Kai Tėtuko motociklu važiuodavome link Molėtų pas gimines, man parodydavo aukštų medžių guotą ir pasakydavo: „Krutulio dvaras.“ Tik vėliau išsiaiškinau, kad tame Antano Krutulio, Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojo, chorvedžio, dvare savo vaikystės vasaromis lankydavosi mano Močiutė. Ji buvo tėvų palikta Vilniuje, „kad mokslus eitų“, gyveno, regis, „Žiburėlio“ vaikų prieglaudoje. Ją ir kitus vaikus atveždavo pasisvečiuoti į šį dvarą.

Žymiai vėliau, kai dvare šeiminkavo gamtininkai, teko čia padirbėti ir man. Drauge su „romantiškai“ pavadinto Zoologijos-parazitologijos instituto mokslininke, daktare Ona Atlavinyte skaičiavome sliekus, su Botanikos instituto bendradarbiais tvarkėme šiltnamius. Prisimenu saulės apšviestus, vėjyje ošiančius senojo parko medžius, medinį dvaro pastatą, kuris dabar virtęs gyvenamuoju namu, sunkiai beatpažįstamas, glaudžiasi prie išlikusios liepų alėjos krašto.

Tuo metu dar nieko nežinojau apie šalia atsirandantį kitą – skulptūrų – sodą, menininkų čia kuriamą Jeruzalės sodo bendruomenę.

O skulptorius Vladas Vildžiūnas čia pat, tarpukario vilų rajone, jau buvo įsirengęs dirbtuves ir sukūręs skulptūrą „Lietuviška baladė“. Šalia kūrėsi ir kiti menininkai – Stasys Kuzma, Gediminas Karalius, Petras Mazūras. Vėliau čia bus pastatyta ir parodų salė, įdomių formų, gražiai dekoruotas pastatas. Bet mano širdžiai artimesnė kito netoliese esančio menininkų namo dvasia.

Kai klajojome po Jeruzalę su mano kurso drauge Asta, už kalnelio, regis, miško glūdumoje, patekome į Pašvaistės gatvę. O čia – du dideli dailūs namai. Vienas iš jų visai apleistas, bet antrasis – pilnas gyvybės. Prie namo durų mus pasitiko miela besišypsanti moteris ir netikėtai pakvietė užėti į vidų. Taip mes patekome į dailininkės Dainos Steponavičiūtės namus. Kiekviena jų kertelė buvo

Šeimos eina Kryžiaus kelią, 2001 m.
Iš asmeninio Liudos Matonienės archyvo.

pilna paveikslų, drožinių ir metalinių kryžių, įmantrių vazų, nuotraukų. Gėrėme kavą keturiuose, atsitiktinai buvome atsinešusios keturis pyragėlius. Atrodė, kad nematomo Režisieriaus globojanti ranka buvo paruošusi mūsų susitikimą čia, ant pasaulio krašto...

Štai ant namo užrašyta data – 1928. Čia, priemiesčio miške, du turtingi teisininkai pasistatė vilas. Šio namo šeimnininkas ir Kalėdų, ir Velykų, ir vardinių proga kėlė pokylius, vykdavo šokiai, poetai deklamuodavo eiles, rašytojai skaitydavo naujausių kūrinių ištraukas. Po Antrojo pasaulinio karo abu advokatai išvažiavo į Lenkiją ir niekada nebesugrįžo.

Namai atiteko Dailininkų sąjungai. D. Steponavičiūtė šiuose namuose apsigyveno penkerių. Tuo metu kariškiai perėmė vieną iš buvusių namų – vilų, todėl menininkai kitame name suskubo įsirengti butus. Dainos abu tėvai buvo dailininkai. Tėvelis Algirdas Steponavičius – grafikas, knygų iliustratorius. Mama Birutė Žilytė-Steponavičienė, M. K. Čiurlionio menų mokyklos dėstytoja, įžymiosios „Nykštuko“ kavinės freskų autorė. Aplink namus, kur tik įmanoma, buvo įveisti daržai ir darželiai, o bičiulis dailininkas Vytautas Ciplijauskas pasodino keturias obelaites. Vėliau atsirado ir šiltnamiai.

Jeruzalėje yra ir dar vienas ypatingas sodas – „Maldos sodas“. Tai – Kalvarijos, Kryžiaus kelias. Kryžiaus kelio stotys išdėstytos ant vaizdingų kalvų, pavadintų tikrosios Jeruzalės vietovardžiais. Keliai tarp stočių simboliškai nubirstyti iš Šventosios žemės parsivežtomis smiltimis. Todėl ir visa vietovė gavo Jeruzalės vardą.

Marcinkonių kaimo šviesuolis, tautosakos rinkėjas Juozas Averka mums papasakojo, kad prieš šimtą metų į Vilniaus Kalvarijas

ateidavo žmonės iš Dzūkijos ir atsivarydavo pulką žąsų. Eidavo pėsti, ir žąsys pėsčios į Vilniaus turgų ta proga atkeliaudavo. Kai mano Mama devynerių susirgo kaulų tuberkuloze, Močiutė ją, sunkiai bepaieinančią, taip pat atsivedė į Vilniaus Kalvarijas. Trejus metus išgulėjusi ligoninėje, Mama pasveiko: ne tik išmoko vaikščioti, bet ir šokti, ir slidinėti, ir dabar, būdama devyniasdešimties, eina lyg balerina be lazdelės. Tai toks mūsų šeimoje įvykęs Vilniaus Kalvarijų stebuklas.

Mes su vaikais taip pat esame tuos Kryžiaus kelius apvaikščioję, bet radome čia jau naujas, 1990–2002 metais atstatytas koplyčias. Senosios buvo sugriautos sovietmečiu. Senieji Jeruzalės gyventojai prisimena tą baisų sprogimų garsą. Tačiau net ir tais laikais žmonės pažymėdavo buvusių koplytėlių vietas akmenimis, pasodindavo gėlių.

Mes dažniausiai į šią vietą ateidavome tiesiog pasivaikščioti – senos pušys, vaizdingos Baltupio (Cedrono) upelio pakrantės. Jeruzalėje man teko pirmą kartą gyvenime vesti ekskursiją akliesiems. Stovėjome prie Švento Kryžiaus Atradimo bažnyčios durų ir jautėme, kaip ryto saulės spinduliai šildo skruostus. Pasakojau, kaip ryte pro masyvias duris įsprūdęs į šventovę saulės spindulys apšviečia altorius, o juose šventieji ir angelai kuria dominikoniską „pasaulio teatro“ vaidinimą. Kalbėjau apie senus bažnyčios statytojų Petrauskų atvaizdus – jie lyg choristai, sustoję „ant viškų“ žvelgia į čia besimeldžiančius ir vienuoles, kiekvieną rytą ateinančias iš greta įsikūrusio Nukryžiuotojo Kristaus seserų vienuolyno. Anksčiau prie bažnyčios gyveno broliai dominikonai. Dabar buvusio jų vienuolyno pastate veikia „Carito“ skyrius. Į jį nukeliavo daugelis mūsų vaikų išaugtų drabužėlių.

Religinis gyvenimas susipina su gamtos ir meno linijomis. Dailios Vaicenavičienės nuotr.

Jeruzalės pievos

Viena iš Jeruzalės gatvių yra pavadinta Pievų gatve. Pavadinimas atsirado tik 1993 metais, kai jau pievų aplink beveik nebeliko – jų vietoje buvo pastatyti namai. Dailininkė D. Steponavičiūtė žiemomis slidinėdavo tose užsnigtose pievose, o vasaromis jas šienaudavo „pienininkas“. Tai buvo lenkų tautybės smulkaus sudėjimo, bet nepaprastai stiprus ir darbštus vyras. Prieš karą jis turėjo gal 40 ha žemės, todėl buvo ištremtas į Sibirą. Pabėgęs iš tremties, pėsčias parėjęs į Vilnių, jis čia vėl buvo suimtas, mušamas, ištremtas, vėl pėsčias sugrįžo, buvo vėl pagautas ir ištremtas. Pagaliau sugrįžęs nebegalėjo kalbėti. Pasikalbėdavo tik su savo arkliu. Nepaisant to, susirado jauną žmoną, susilaukė dukters ir sūnaus. Šeima gyveno vargingoje trobelėje, laikė kelias karves.

Žinomiausia ir turbūt svarbiausia išlikusi Jeruzalės pieva vadinama Sekminių pieva.

Tai toms karvutėms „pienininkas“ ir šienaudavo „niekieno pievas“ aplink Jeruzalę...

Žinomiausia ir turbūt svarbiausia išlikusi Jeruzalės pieva vadinama Sekminių pieva. Per Sekmines, kai vyksta didieji parapijos atleidai, čia, bažnyčios kalno papėdėje, vyksta Šventosios Mišios, po jų būna agapė. Kai nėra šventės, žmonės tiesiog ateina pasėdėti, knygų paskaityti.

Čia po santuokos bažnyčioje vestuves šventė ir mano Bičiulės muzikologės, atlikėjos Dailios Vaicenavičienės sūnus. Dalia atsikraustė į Jeruzalę prieš tris dešimtmečius iš Antakalnio pamiškių ir rado čia beveik tuos pačius privatumus, kaip pati sako: „Žengi žingsnį ir atsiduri gamtos apsupty, Hobitų pasaulyuose.“

Jeruzalės vandenys

Tas „Hobitų pasaulių“ jausmas ryškiausias raguvose arba prie vandens, prie šaltinių. Populiariausias šaltinis Jeruzalėje trykšta netoli Kryžiaus kelio. Ir mes čia kartais ateidavome prisipilti vandens, parsinešę jo į namus virdavome arbatą. Nusileidę mediniais laipteliais, praėję pro suolelį su išdrožtu angelu, patenkame lyg į gamtos šventyklą, iš visų pusių saugomą aukštų, šimtamečiais medžiais apaugusių šlaitų.

Ne mažiau Jeruzalės gyventojams svarbus Ežerėlis (arba tvenkinėlis) čia pat prie kelio. Pasakojama, kad kol minėtasis „pienininkas“ šienaudavo pakrantes, jos nebuvo apžėlusios –

augo vos keli dideli medžiai. Deja, ežeriukas nuseko, užžėlė. Dabar aplink jį stato metalinius takelius. Jeruzalės gyventojai bijo, ar landšafto perlas nevirs rūgstančia bala su fontanu.

Jeruzalės mokyklos

Ežerėlio pakrantėje stovi medinis namelis su bokšteliu. Pasakojama, kad jį pasistatė ilgametis Jeruzalės mokyklos direktorius. Dabar Jeruzalėje daug mokyklų – Vilniaus Jeruzalės progimnazija, katalikiška Šv. Juozapo mokykla, o šalia bažnyčios yra ypatinga aukštoji mokykla – Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarija. Jos pastatas santūrus ir modernus, koplyčioje įspūdjį palieka italo Luigio Timonsinio vitražas bei nepaprastai gražūs dailininkės Salvinijos Giedrimienės gobelenai.

Jeruzalės sluoksniai

„Jeruzalė daugiasluoksnė, – sako mano draugė Dalia, – ir dėl gyventojų, ir dėl pastatų, ir dėl erdvių.“ Čia galime rasti senų medinių kaimiško tipo namų, priemiesčio dvarelių ir tarpukario mūrinių vilų. Kalvarijos kelias – vėl savas pasaulis, kaip ir miškai link Verkių ar aplink Ežerėlį, kaip ir Senjorų socialinės globos namai, mokyklos ir vienuolynai. Džiugina dailininkų Gedimino ir Jolantos Žuklių namuose rengiami kultūros vakarai.

Praeiname pro seną Verkių dvaro sodybos pastatą, kuriame prieš du šimtmečius buvo viešbutis ir smuklė. Šiais laikais turgelyje atsirado šiuolaikinė smuklė – skandalingoji kebabinė „Azerai“.

Nors Jeruzalė keičiasi, čia vis dar žaliuoja sodai, o bažnyčios varpų gausmas sklinda virš Jeruzalės, kaip ir čia gyvenusių ir gyvenančių žmonių maldos bei svajonės.

Jeruzalės ežeriukas ir pievos. ►
Vilmos Černiauskaitės nuotr.

Nuotykiaiai plaukiant Nerimi

Aldona Juozaitytė

Persikrausčiusi į žaliausią miesto rajoną Antakalnį, supratau, kad čia gyvenimas gali tekėti upės ritmu. Kai į ją žvelgiu pro langus, žadą atima ūkanoti rudens rytai, stebiu, kaip būriais plasnoja paukščiai virš vandens, kaip žiemą šiugžda ledo lytys. Girdžiu vasaros šėlsmą, kai vandens motociklais ar baidarėmis plaukia upės keleiviai. Čia oras šlapias, gaivus. Čia suprantu, ir kodėl upė mane šaukia. Šaukia ir kitus.

Švelni būtis tyliuose krantuose

1857 metais grafas Konstantinas Tiškevičius išplaukė į mokslinę ekspediciją laivu Neries upė nuo ištakų ligi santakos su Nemunu. „Sprunkame iš miesto, kur žmonių kalbos, kur didelė dalykų įvairovė drumsčia mūsų dvasios ramybę, kokios būtinai esame reikalingi, kurią sukauptume ramiai plaukdam į upę per tiek savaitę ir jos tyliuose krantuose bendraudami su kukliais ir švelniais kaimo žmonėmis“, – rašė istorikas knygoje „Willija i jej brzegi“ (liet. „Neris ir jos krantai“).

Nors dabar didesnių ekspedicijų upė nevyksta, bet grafo patyrimai atsikartoja. Rūta Galaburdaitė, kuri ir plaukia, ir su draugu organizuoja plaukimus „Po 1 upę“, yra jungtis tarp upės tyrinėtojų kartų: jos tėvai buvo aktyvūs baidarininkai, pati jau vaikystėje teisėjaudavo baidarių varžybose, o dabar į baidarę sodina ir savo vaiką – sako, tegul mokosi.

R. Galaburdaitė pasakoja, kad Lietuvoje dar nėra labai paplitęs plaukimas vienvietėmis baidarėmis, nors būtent ši veikla, manau, yra arčiausiai upės pulso. Dažnai ir pati plaukiu, ir geriausiai upę patiriu viena, tyloje. O tam labiausiai tinka irklentė ar vienvietė baidarė. Įsivaizduokite – esate vienas upėje, paslaptینگame vandens pasaulyje. Magiška.

O jeigu dar plaukiate vakare? „Pradedu Nerimi plaukti pavakare nuo Ožkinių arba Verkių malūno, stebiu saulėlydį ir jau visai temstant įplaukiu į miestą. Užsidega miesto šviesos ir visai kitaip išvystu naktinį Vilnių. Atsiranda paslaptingumo ir daugiau žavesio. Tiesa, išlenda ir bebrai ir kartais pagąsdina. Plaukiu tyloje ir ramybėje, klausausi gamtos ir miesto ūžesio. Lendu po Vilniaus tiltais, skaičiuoju juos. Beje, tiltų meninės instaliacijos iš upės taip pat atrodo kitaip“, – įspūdžiais dalinasi Rūta.

Patirti upę. Viliaus Kareivos nuotr. ▶

Baidarininkei kiekvienas plaukimas Nerimi yra tyrinėjimo džiaugsmas, nes upėje vis kažkas juda, nutinka – ne tik žuvys šokinėja, bebrai sveikinasi, bet ir mojuoja pakrantės žmonės, klausinėja, kur plaukia, ar nešalta.

Nerimi nuo Vilniaus Gedimino pilies iki Kauno pilies jis įveikė 172 kilometrų atstumą.

Įsimintiniausia buvo, kai Rūta plaukė per audrą. „Tada tris dienas pylė lietus ir vėjai medžius taršė, upėse padavė daug vandens. Praplaukėme Vilnelę ir įplaukėme į Nerį, pūtė nežmoniškas vėjas tiesiai į veidą, lijo – irklavau iš visų jėgų, o vėjas, atrodo, nešė mane atgal, akyse lietus, gal jau ir ašara. Vyko vidinė kova, pasiduodu ar plaukiu iki finišo, pradėjau dainuoti, kad mintis nukreipčiau nuo skaudančių rankų.“ Rūta sako, kad vėjas apskritai vienas įsimintinesnių iššūkių plaukiant Nerimi: „Niekad nemaniau, kad plaukiant baidare palei srovę, vėjas gali nešti atgal.“

Pavasarij krantai ir miestas pasislepia už sužaliavusių medžių. Krantinėse padaugėja praeivių, jie mėgaujasi saule, šypsosi baidarininkei.

„Apskritai keičiasi tiek pati upė, tiek miesto architektūra. Štai, žiūrėk, išdygo koks naujas pastatas arba pastato, kurį matydavau *n* metų, nebelieka, krantinė atnaujinama, atsiranda laivelių ir prielaukų, naujų suoliukų, pikniko vietų. Upės vandens lygis kinta, išlenda salelės, sekumos arba – atvirkščiai – vanduo tiek pakyla, kad gali plaukti ten, kur paprastai vaikšto žmonės. Senus medžius keičia jauni. Kai kur užželia pievos“, – didesnius ir mažesnius pokyčius pastebi vilnietė.

Plaukiant žiemą, miestas lyg sustingęs, kitų baidarininkų ar laivelių taip pat nesutiksi,

atrodo, yra tik ji, baidarė ir upė – neapsakoma ramybė.

„Atsimenu, kartą plaukiant Nerimi sutikome būrį gulbių. Pamačiusios mus, jos pradėjo kilti, o trys pasuko į mūsų pusę, savo milžiniškais sparnais pradėjo plasnoti ir bėgti vandeniui, pakilo ir prasklendė tiesiai virš galvų, pajutau net vėjo gūšį – tikrai nuostabus jausmas, – prisimena Rūta. – Gal ne kiekvienam kylanti gulbė ar ant baidarės nusileidusi idealių raštų snaigė, nematyti augalai krantinėje ar saulėlydžio šviesa, atsispindinti pastatuose, sukelia emocijų, tačiau man tai ir yra atradimai, dėl kurių nenuobodu plaukti vėl ir vėl.“

Plaukimo maratonai

Šiltą pavasario dieną smagu sėsti į viešojo transporto elektrinį keleivinį laivą. O jeigu upe plauktume be jokių papildomų priemonių? Taip padarė ir animatorius, laisvalaikio triatlonininkas Meinardas Valkevičius, 2022 metais per keturias dienas nuplaukęs Nerimi nuo Vilniaus Gedimino pilies iki Kauno pilies. Jis įveikė 172 kilometrų atstumą, plaukė „iš idėjos“ – norėjo sau ir kitiems įrodyti, kad įmanoma nuplaukti iš Vilniaus į Kauną.

M. Valkevičius, surengęs asmeninę ekspediciją, prisimena, kad pirmasis įspūdis buvo susijęs su lediniu šalčiu: „Nesvarbu, ar vasara, ar žiema – upės visada šaltos. Kaustantis šaltis man labiausiai ir įsiminė. Antrą dieną net susirgau, todėl likusi kelionė tapo sudėtinga. Kitas labai ryškus pojūtis – panėrus galvą, beveik nieko nematyti. Kadangi plaukiau po liūtis, tai vanduo susimaišė su smėliu. Būčiau ir plaukęs taip akiai, jei ne šalia baidare plaukiantis draugas, kuris man padėjo naviguoti.“

Kiekvieną kartą eidamas Neries krantine, plaukikas prisimena tas keturias ledines dienas. Jei sutinka žmonių, dažnai jiems papasakoja, ką teko išgyventi ir pamatyti: „Neris man

tapo nebe tik upe, jaučiausi tarsi ją pažinęs iš labai arti. Tiesa, didžiausia kova plaukiant vyko ne su upe, o su savimi. Ilgos valandos vandenyje, būnant tik su savo mintimis, yra labai sudėtingos.“

Meinardo ekspedicija primena, kad upėje organizuojamos ir plaukimo varžybos. Plaukimo maratonas „SwimVilnius“, paprastai vyksta Vilniaus ežeruose, pernai pasipildė etapu Nerimi. Plaukti reikėjo tarp Valakampių paplūdimių, buvo du nuotoliai. Pirmoje rungtyje nuo nudistų paplūdimio iki II-ojo Valakampių paplūdimio, apie 400 metrų pasroviui. Antroje rungtyje apie 100 dalyvių įveikė apie 2500 metrų ruožą nuo Valakampių II-ojo paplūdimio iki I-ojo.

Tačiau maratono organizatorius Mantas Marcinkevičius sako pamatęs, kad upė nelabai tinka tokiam renginiui: „Sunku dėl stiprios srovės – dalyviai negali startuoti ir finišuoti ten pat, atsiranda logistikos iššūkių. Ir gerokai pavojingiau nei ežeruose, na, ir vandens kokybė dalį dalyvių atbaido.“

Anksčiau upe plaukdavo ir pats maratono organizatorius su triatlono klubo „TRltonas“ nariais (mėgėjais triatlonininkais) – įveikdavo 10 kilometrų, nuo Valakampių II-ojo paplūdimio iki Žvėryno pėsčiųjų tilto. Plaukdavo apie valandą. „Kadangi srovė labai gerai nešdavo, net ir prasčiau mokančių plaukti greitis būdavo geras, – rezultatais džiaugiasi M. Marcinkevičius. – *Faina* būdavo plaukti, nes centre, kur jau kamščiai, plaukdavome greičiau, nei žmonės judėjo automobiliais.“

Nerimi iki „Depeche Mode“ koncerto

Pamenu, kaip jaunystėje stebėjau brolių ir jo draugus, prie plausto rišančius plastikinius butelius. Brolis Vygaudas Juozaitis prisimena: „Plastikiniai 1,5 litro buteliai, surinkti ir sudėti į penkis didelius plastikinius bulvių maišus, gulėjo kieme visą vasarą. Kai nuo saulės maišai

pradėjo irti, plaustą reikėjo bandyti pagaminti nedelsiant. Maišus pririšome plausto kampuose ir vieną per vidurį.“

2001 metų rugpjūčio 31 dieną turėjo įvykti pirmasis grupės „Depeche Mode“ koncertas Lietuvoje. Bilietų brolis su draugais neturėjo, Vingio parkas buvo aptvertas, įėjimas tik per pėsčiųjų tiltą. „Plaustas yra, pamėgintas Žvėryno *prūduose*, vieną žmogų atlaiko, reik bandyti, ką prarasiu, – pasiryžo brolis. – Prisirišu plaustą ilgu 500 metrų džiugo špagatu, jei nepavyks persiirti, draugai partemps. Vietoj irklo senas kastuvas, aš pasiruošęs. Nusinėšėme prie upės plaustą, virvės vienas galas prie medžio, plaustas į upę, kastuvas rankoj, užlipau ir plaukiu.“

Pradžioje sekėsi neblogai: srovė buvo nedidelė, iki vidurio upės nusiirti pavyko, bet špagatas baigėsi, plaustas sustojo. „Srovė jau pagavus visaip nešioja, judina plaustą, šaukiu: traukite atgal! Tik pyst – ir nutrūko špagatas. Aišku, bernai krante garsiai juoktis. Matau, apsauga prie tilto jau mane pastebėjo, kitame krante seka miško takeliu. Reikia persiirti, kitas krantas nėra labai toli. Kai prisišvartavau, pririšau plaustą, palikau kastuvą, palypėjau iki miško takelio, ten jau mane „paėmė“ apsaugos darbuotojai. Neatsimenu, ką kalbėjomės, bet jie kažkaip suprato mano avantiūrą ir sutiko palydėti iki išėjimo. Ėjome per visą Vingio parką iki Čiurlonio gatvės. Mačiau viena akimi koncertą. Kitą dieną su draugu ėjome ieškoti plausto, bet jo toje vietoje, kur pririšau, nebebuvo, kastuvo taip pat.“

Neris Vilniuje vingiuoja 24 kilometrus. Tiek kilometrų sukuria terpę patirčių giminystei. K. Tiškevičius rašė: „Trokšte trokštame toliau keliauti Nerimi, nes mes jau esame su ja susibroliaavę ir įgiję pasitikėjimą vienas kitu.“ Plaukiam?

Laukinis Vilnius: iš miško – ant stalo

Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke

Pirmi saldūs klevų sulos lašai. Pušų spyglių ir vanilės kremo pyragas. Eglių ugliai vietoj citrinos. Krienų šaknys, išvaduotos iš dar įšalo nepaleidusios žemės. Po žiemos nedrąsiai galvas kyščiojantys bobausiai ir briedžiukai. Pavėsyje tarpstantis meškinis česnakas. Sveika kiškiakopūscių rūgštelė ant įprastų salotų ar tik prasikalusių garšvų, dilgėlių ir pienių lapelių...

Vilnius – ne vien žalias, bet ir dosnus maitintojas. Tiems, kurie žino, kur ir kokių gėrybių ieškoti atgimstančioje sostinės gamtoje. Kas to mokė vilniečius Tomą Rimvydį ir Martyną Žymantą ir ką jie patiekia namiškiams bei įtraukė į restoranų valgiaraštį? Du virtuvės šefai pasidalijo vaikystės prisiminimais, šeimoms tradiciniais pavasario gardumynais ir istorinių patiekalų variacijomis.

Ar atpažinsite meškinio česnako lapelius?
Rugilės Audenienės nuotr.

Žaliųjų lobių medžioklė Žvėryne

Pilkšvai rusvoje, pavasario žalumos dar ne-užpildytoje aplinkoje švysčiojantis mėlynas taškas turėjo rimtai erzinti mažąjį Martyną. Tai reiškė, kad sesuo, vilkinti ryškius kailinukus, yra priekyje ir kad šansų laimėti jis turi vis mažiau. „Prizas buvo rimtas. Tam, kas ras ir namo parneš pirmų kiškio kopūstų, atiteks visas pagal močiutės receptą paruoštas viščiukas“, – prisiminimais iš vaikystės Žvėryne pasidalijo vilnietis virtuvės šefas M. Žymantas, šiuo metu Šveicarijoje mokantis studentus maisto gamavimo pagrindų.

„Vilniuje auga krūvos kiškiakopūščių. Juose esanti oksalo rūgštis suteikia natūralaus rūgštumo. Jeigu šefai ir komandos nariai

netingėtų jų prisirinkti, nereikėtų šlakstyti citrinų sultimis, kai turi tokį nuostabų dalyką“, – pasakoja vilnietis. Natūralios rūgštelės galima gauti ir iš pušų ūglių, tą jis dar paauglystėje sužinojo iš tėvo, pergyvenusio tremtį Sibire.

„Dabar atradom ir eglių ūglius. Marinuoti jie įgauna gilų saldžiarūgštį skonį. Galima juos patiekti kaip pagardą prie kitų patiekalų“, – Martynas, perėmęs giminės išgyvenimo išmintį, ją praplėtė ir pritaikė šeimos virtuvėje. Maisto gamavimo žinovas tik perspėja būti atsakingus ir nuo vieno medžio neskabyti daugiau penkių–šešių pumpurų. Saugoti gamtą jis iš dėdės veterinaro išmoko dar vaikystėje, leisdamas vasaras Žemaitijos vienkiemyje.

Ten turėjom savo bobausynus.

Tačiau pats smagiausias pavasarinės „medžioklės“ prisiminimas susijęs su Vilniui artimesnėmis apylinkėmis. „Senu tėvų žiguliuku važiuodavom į Paluknio kaimą. Tai buvo nerealiai ilga kelionė, nors dabar tie 40 kilometrų yra niekas. Ten turėjom savo bobausynus, – jau penkerių Martynas sužinojo, kad pirmųjų pavasario grybų geriausia ieškoti antramečiuose kirtimuose. – Bet prieš išvykstant iš namų, svarbu nepamiršti vieno svarbaus dalyko: grynųjų pinigų. Juk gegutė gali pradėti kukuoti!“

Iš tėvų perėmęs tradiciją M. Žymantas ją tęsia – pavasario miškuose bobausių ieško su žmona Daina. Iš šių grybų patyręs šefas gamina paprastą, bet šeimoje mėgstamą patiekalą. „Išverdu nemirtingų bulvių, pridedu truputį kepintų, trintų kanapių sėklų. Tada pakėpu bobausius su svogūnu, užmetu šoninės ant viršaus, ir turime nerealiai kvapią vakarienę“, – M. Žymantui ypač patinka žemiškas bobausių kvapas.

Krienai, sula, sraigių ikrai

Aštuntus metus restorano „Ertlio namas“ svečiai gardžiuojasi pirmaisiais pavasario grybais, mėgstamais vilniečių. XVI amžiaus name įsikūrusio restorano šefas T. Rimvydis gerbia istoriją, bet su komanda lankytojus stebina kūrybiškomis viduramžių, renesanso ir baroko patiekalų interpretacijomis. Pavyzdžiui, primiršto istorinio Bonos Sforcos mėsos torto variacija su grybais. „Sviestinėje tešloje keptų bobausių pyragas man yra vienas smagiausių patiekalų“, – dalijasi restorano „Ertlio namas“ įkūrėjas, virtuvės šefas ir someljė.

Pradžioje jis susidūrė su problema: gauti ne saują, o didesnį kiekį bobausių ar briedžiukų – ne juokas, bet dabar ji su dzūkų grybautojų pagalba išspręsta.

Labanoro girios apsupty augęs T. Rimvydis pavasarį lankytojus vaišina tuo, ką pažįsta nuo vaikystės – įvairių rūšių sula. „Pirmi saldūs klevų sulos lašai“, – jų skonio virtuvės šefas nepamiršo iki šiol. Su broliu jie pasiimdavę gražtus ir leisdavęsi į girią ieškoti tinkamų medžių, kad vėliau namo parneštų „gyvo vandens“. Rimvydžių šeima pirmąją sulą gerdavę šviežią. Kai jos pritekėdavę gausiau, įmesdavę kelias duonos plutas, saują razinų ir visam pavasariui turėdavę gaivinančios sulos giros.

Su broliu būsimasis virtuvės šefas pavasarį šeimos maisto fondą praturtindavo ir pirmomis lydekėmis ar ešeriais, o močiutė ruošdavo tradicinį sekmadienio valgį – blynus su kepta pavasarine žuvimi ir spirgais. „Tai vienas įdomesnių patiekalų, kai maišydavo žuvį su spirgais“, – labiausiai atmintyje įstrigusį vaikystės skonį išskiria Tomas.

Jis dėkingas mamai ir močiutei, kurios pamąčiusios, kad mechaniko ar verslininko iš jo nebus, bent jau nestabdė – leido eksperimentuoti virtuvėje. Jei mama būtų žinojusi,

Močiutė ruošdavo tradicinį sekmadienio valgį – blynus su kepta pavasarine žuvimi ir spirgais.

ką būsimasis virtuvės šefas ten išdarinėja, gal ir būtų pasigailėjusi. „Priberdavai cukraus į šaukštą, palaikydavai virš ugnies, ir, žiūrėk, jau turi ledinuką! Jį suvalgai ir pamatai, kad pajudėję šaukštas tai nenusiplauna. Tokius suslepi už spintos, o mama paskui stebisi, kur dingio visi sriubos šaukštai“, – išdaigas prisimena „Ertlio namo“ vadovas.

Sostinės restorane deginto cukraus desertų jis nesiūlo. Užtat iš pirmo po žiemos

Bobausiai ir kitos miškų gėrybės.
Martyno Žymanto nuotr.

Smidrai ir briedžiukai. Šefas Tomas Rimvydis vaikystės grybų skonį atkūrė „Ertlio namo“ svečiams. Dovilės Rozmanaitės-Bružienės nuotr.

„atostogų“ grįžusių ožkų pieno gamina ledus. Juos derina su dar vienu pavasariu gardėsiu – rabarbaru. Ir tai ne visi T. Rimvydžio dar vaikystėje pamėgti pavasario lobiai. Prasikalus pirmiems lapeliams, jis su broliu aptikdavęs krienų šaknų, o paskui tar-kuodavęs ir braukdavęs ašaras nuo aitraus jų kvapo. Dabar virtuvės šefas iš jų gamina kvapnius pagardus ir padažus. Tačiau istorine praeitimi ir prisiminimais, kurdamas pavasario valgiaraštį, T. Rimvydis neapsiriboja. Jis lieka atviras naujiems lobiams, pavyzdžiui, sraigų ikrams.

Pavasarijant leva sugalvojo iškepti pušų spyglių ir vanilės kremo pyragą.

Negi tai valgoma?

„Laukiniai augalai – pašaras, vaistas ar maistas?“ – knygoje „Kuchmistras. Janas Szyttleris ir vilnietiška XIX a. virtuvė“ svarsto jos autoriai Anželika ir Rimvydas Laužikai. Jie pateikia vilniško virtuvės meistro islandinių kerpenų drebučių, dilgėlių sriubos ar balandų kruopienės receptus. Negi piktžolės valgomos? „Kas yra piktžolė? Tai augalas, kurio vertingosios savybės dar neatrastos“, – skeptikus nuramintų amerikiečių eseistas Ralphas Waldo Emersonas.

Seserys Maddie ir Alice Bailey knygoje apie paslaptingas gėlių istorijas irgi kelia aktualią britams dilemą, kaip suderinti grožį ir naudą. Imkime kad ir pienes. Beveik 30 milijonų metų gyvuojantis augalas jau ankstyvųjų civilizacijų vertintas dėl maistinių ir vaistinių savybių. Visose pienės dalyse: nuo lapų, stiebų, žiedų iki šaknų, yra daugiau vitamino C nei pomidoruose ir vitamino A daugiau

nei špinatuose, gausu mikroelementų po šalčio laikotarpio nustekentiems žmonių organizmams – aiškina jų naudą autorės. Tačiau paklauskite, ką apie jas mano vejos puoselėtojai ar iščiustyti gėlynų savininkai. Tai vienas nekenčiamiausių augalų.

Pirmieji pavasarinėje gamtoje dygstantys kiaulpienių, paprastųjų garšvų, valgomųjų rūgštynių, dilgėlių, balandų, daržinių žliūgių lapai yra tikros vitaminų bombos, tikina virtuvės šefas T. Rimvydis. „Kai tik jos pasirodo, reikia čiupti ir nešti į savo virtuvę“, – pataria vilnietis, vaikystę praleidęs Labanoro girioje. Nuo mažens jam pažįstama gamta ir jos teikiamos gėrybės, kaip ir galimi pavojai. Nepatyręs pavasariu vitaminų rankiotojas gali apsinuodyti, jei išpopuliarėjusį meškinį česnaką supainios su panašiais pakalnutės ar rudeninio vėlyvio lapais. Bobausiai irgi gali sutrikdyti sveikatą, jei nebus tinkamai termiškai apdoroti.

„Aplink mus pilna nemokamo maisto“, – drąsina niujorkietė Ava Chin. Kinų kilmės amerikietė iš mamos mokėsi, kaip skurdų šeimos valgiaraštį papildyti vertingais augalais, rastais mieste, ir savo patirtį sudėjo į knygą „Laukinis maistas“. Jei net Bronkse galima prasimanyti valgio, tai miškų apsuptiems vilniečiams neturėtų būti sunku apsirūpinti ranka pasiekiamomis pavasario gėrybėmis.

Pasiruošt, dėmesio... marš! Kad ir į Vingio parką, kur balandžio pabaigoje Lietuvos someljė mokykla ir natūralaus rauginimo specialistė leva Šidlaite padeda atbundančioje gamtoje ieškoti vertingo laukinio maisto ar net galimo deserto. Pavasarijant leva sugalvojo iškepti pušų spyglių ir vanilės kremo pyragą – pavyko. Ne tik šiuo pyragu, bet ir papločiais su pušų žieve, briedienos sultiniu su briedžiukais, spyglių gira vilioja miestiečius prisiminti primirštas laukinio maisto gėrybes.

Po Vilnių paukščių takais

Andrius Pavelko

48

Stebėti paukščius ar pasiklausyti jų giesmių dažniausiai keliaujame į mišką ar parką. Tačiau paukščių apstu visai šalia mūsų, mieste. Žvirbliai veržiasi paragauti jūsų lėkštėje neapdairiai padėto kruasano, varnos nepraleis progos ką nors ištraukti iš atverto šiukšlių konteinerio, o balandžiai... Jie tiesiog tapo neatsiejama miesto dalimi. Galime sutikti ne tik ant medžių šakų nutūpusių paukščių, bet ir skulptūrose ar ant pastatų fasadų.

Vilniaus skulptūrose ir architektūroje šie ir kiti paukščiai įgauna savitas reikšmes: kartais jie čirška apie miestą, apie istoriją, kartais – apie mus pačius.

Šis maršrutas ne ornitologinis. Jis pasakoja apie tai, kaip paukščiai tapo tyliais Vilniaus simboliais, jungiančiais gamtą, mitus, istoriją ir kasdienį miesto

gyvenimą. Tikriausiai puikiai žinote, kad šalia Nacionalinės dailės galerijos stovi iš bronzos nulieta skulptūra „Pirmosios kregždės“. Kaip manote – kokių dar paukščių sutiksite Vilniuje?

Visus maršruto, kurio ilgis apie 3 kilometrai, paukščius suskaičiuosite Neakivaizdinisvilnius.lt ir nemokamoje programėlėje „Neakivaizdinis Vilnius“.

Net 40 inkilų sutilpo šiame Žvėryno pievoje pastatyname kryžiuje. Vytautės Ribokaitės nuotr.

„Čiulbantis kryžius“

Latvių g. 68

54.693509, 25.237693

2001 metais pievą Žvėryno pakraštyje papuošė garsaus menininko Gitenio Umbraso „Čiulbantis kryžius“. Atkreipkite dėmesį, kad kryžių sudaro beveik 40 inkilų. Suteikdamas paukščių būstams kryžiaus formą, menininkas akcentuoja paukščių, kaip tarpininkų tarp žemės ir dangaus, vaidmenį. Autorius gvildeno mintį pastatyti dar kelis panašius kūrinius kitose pasaulio vietose, paukščių migracijos kelyje, kad jie turėtų tarsi savitų piligrimi-

nio kelio stotelių. Deja, realybė parodė, kad „daugiabučiai“ paukščiams nelabai patinka, jie šiuose inkiluose apsigyvena gana retai.

Vilniečiai kuo puikiau žino ir kitus G. Umbraso darbus – plyteles „Stebuklas“ ir „Obuoliukas“, „Meilės krantus“, mozaiką „Šv. Kristoforas“ ant Vilniaus miesto savivaldybės pastato.

„Karelijos gegutė“ susijusi su Suomija. Vietiniai ją ir lanko, ir puošia. Andriaus Pavelko nuotr.

„Giesmė“

Viršuliškių g. 34

54.707711, 25.223714

Ši vietinių dažniausiai vadinama tiesiog „Gaidžiu“ skulptūra pastatyta 1990 metais. Jos autorius Vladimiras Kančiauskas. Skulptūra dažnai laikoma Viršuliškių simboliu. 2000 metais ji buvo restauruota ir užkelta ant naujo pjedestalo. Gaidžio giesmė turėjo simboliškai ir garsiai pranešti visiems apie naujo rajono gimimą. Kadangi rajonas išaugo buvusio Viršuliškių kaimo vietoje – greičiausiai gaidžio giesmių čia buvo galima išgirsti ir anksčiau.

Viršuliškėse ir greta esančiose Karoliniškėse yra ir daugiau V. Kančiausko skulptūrų: A. Sacharovo suoliukas prie Spaudos rūmų ir „Vėjapūtis“ priešais Karoliniškių polikliniką.

◀ Viršuliškių simbolis. Andriaus Pavelko nuotr.

„Karelijos gegutė“

Joensū skv.

54.688380, 25.208647

Kodėl šiame rajone atsirado gegutė? 2005 metų lapkritį Vilnius ir Suomijos Joensū miestas minėjo bendradarbiavimo 35-metį. Ta proga Karoliniškių skvere prie Loretos Asanavičiūtės ir Vido Maciulevičiaus gatvių sankirtos buvo pastatyta suomių dovana – Marjo Riihelä 5 m aukščio plieno ir akmens „Karelijos gegutė“. Karelijos gegutė yra

Šiaurės Karelijos (vieno iš Suomijos regionų) simbolis. Ji minima karelių pasakose, dainose ir padavimuose.

Skulptūra buvo pagaminta Suomijoje, tada atgabenta į Lietuvą. Iš metalinio karkaso ir lauko akmenų sukurta skulptūra sumontuota skvere, gavusiame Joensū miesto pavadinimą.

Gulbės

Pylimo g. 43

54.675371, 25.282690

Visai prie Kiaušinio – keturių aukštų namas, pastatytas 1912 metais, priklausęs broliams Cholemams. Tai buvo nuomojamų butų namas su prekybinėmis pirmojo aukšto patalpomis. Sovietiniais metais čia įkurtas „Nemuno“ gastronomas. Pastato išorėje vyrauja lengvos ir puošnios architektūros formos. Antra-

me–ketvirtame aukštuose puošnūs balkonai. Girliandos ir vainikai puošia langų sandrikus, palanges ir balkonų groteles. Abiejose šoninių ketvirtojo aukšto langų pusėse „plaukia“ moderno laikų menininkų mėgstamos ilgakaklės baltos gulbės.

52

Prie Kiaušinio stabtelintys turistų būreliai dažnai pakelia akis į fasadą su gulbėmis. Andriaus Pavelko nuotr.

Dominikonų gatvėje ieškokite pelėdų, o čia, Didžiojoje gatvėje, – balandžių. Vytautės Ribokaitės nuotr.

53

Balandžiai

Didžioji g. 20

54.679124, 25.287950

Pirmiausia stabtelėkite prie namo adresu Didžioji g. 20, apsižvalgykite. Seniausi pastatai šiame sklype minimi nuo XVI amžiaus. Dabartinio pastato vietoje iki XX amžiaus vidurio stovėjo du namai. Prestižinėje miesto vietoje greta Rotušės aikštės buvę namai priklausė stambiems pirkliams, miesto ir valstybės valdžios atstovams. XIX amžiaus antroje pusėje čia fotoateljė buvo įkūręs vienas pirmųjų Vilniaus fotografų Abdonas Korzonas. Nuo 1892 metų viename šių

namų dirbo ir kurį laiką su šeima gyveno kitas žymus fotografas Stanislovas Filibertas Fleris (Stanisław Filibert Fleury). 1922 metais įkurtas kino teatras „Piccadilly“. 1944 metais pastatai buvo subombarduoti, jų vietoje sovietmečiu pastatytas keturių aukštų gyvenamasis namas.

Pakėlę akis į jo ketvirto aukšto langus, virš jų išvysime frizą su balandžiais, ko gero, dažniausiai mieste sutinkamais paukščiais.

Baltupiai: nuo didikų iki daugiabučių

Agnė Šimkūnaitė, Vilniaus miesto muziejus

Trinapolis, Baltupių ir Kalvarijų apylinkės nuo Verkių, 1866 m. Vilhelmo Zacharčiko nuotr.
Lietuvos nacionalinis dailės muziejus.

Вилненскій Албоэль.

Фот. В. Захарчикъ.

Važiuojant į Santariškes, Riešę ar judant prie Žaliųjų ežerų pralekiama miesto dalis iš pirmo žvilgsnio atrodo niekuo neypatinga: 1978 metais pradėti statyti nuobodoki daugiabučiai dabar tarsi ir įkūnija Baltupius. Tačiau 26 kvadratinuose Baltupių kilometruose telpa ne tik Jomanto parkas, bet ir Švč. Trejybės (Trinapolio) bažnyčia, vienuolynas, Kalvarijų kelias ir Cedrono upelis. O dar – iki aštuntojo XX amžiaus dešimtmečio čia ramiai gyvavusių Baltupio ir Novasiolkų kaimų istorija, nuo 2006 metų veikianti Baltupių radijo stotis ir, svarbiausia, unikalios dabartinių rajono gyventojų istorijos.

Drauge su Baltupius tyrinėjusi istoriku Povilu Andriumi Stepavičiumi bei gidu, iniciatyvos „Gatvės gyvos“ įkūrėju Albertu Kazlausku kviečiame pažinti šio rajono istoriją.

Vyskupo Sapiegos palikimas

Viena ankstyviausių žinučių apie dabartinių Baltupių teritoriją mus pasiekia iš 1494 metų. „Tais metais Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras Jogailaitis privilegijos dokumentu suteikė žemių Vilniaus Šv. Dvasios bažnyčios prepozitui Mikalojui Korčakui. Kaip rašoma privilegijos rašte, tos žemės buvo šalia Baltakiemio. Pačioje XVI amžiaus pradžioje Vilniaus Šv. Dvasios bažnyčią tas pats Aleksandras Jogailaitis perdavė Vilniaus dominikonų vienuoliams. Kartu su bažnyčios pastatu dominikonams atiteko ir bažnyčiai priklausiusios žemės. Vėlesniuose dokumentuose jau aptinkame šių žemių pavadinimą –

Baltupiai“, – Baltupių istorijos pradžia dalijasi P. A. Stepavičius.

Vis dėlto dominikonai Baltupiuose neįsikūrė dar kurį laiką. Iš maskvėnų okupacijos XVII amžiaus viduryje išsilaisvinęs Vilniaus miestas stojosi ant kojų. Pasak istoriko, norėdamas atsidėkoti Dievui už miesto ir Tėvynės išlaisvinimą, tuometinis Vilniaus vyskupas Jurgis Bialozoras nusprendė šiauriau Vilniaus, šalia naujo miestelio – Jeruzalės, įkurti Kalvarijas – Kryžiaus kelio kompleksą. Šiam užmojui įgyvendinti jis pasirinko teritoriją savo dvaro Verkiuose valdose. Jurgio Bialozaro įpėdinis, Vilniaus vyskupas Aleksandras Sapiega, baigė pirmtako pradėtus darbus. Taip buvo pastatyta medinė bažnyčia ir Kryžiaus kelio stotis žymėjusios kopyčios.

„Atsirado Jeruzalės pavadinimas ir visa Kalvarijų apylinkė gavo pavadinimus, susijusius su Kryžiaus keliu. Net ir vietinis upelis pavadintas tokiu pačiu vardu, kaip ir Jeruzalėje esanti upė, – Cedronas“, – pasakoja P. A. Stepavičius.

Civilizacija pasiekė rajoną

1700 metais visai šalia Vilniaus Kalvarijų buvo įkurtas trinitorių vienuolynas. Tuometinis Vilniaus vyskupas Konstantinas Kazimieras Bžostovskis – kaip ir jo pirmtakas, įkūręs Kalvarijas, – išskyrė iš Verkių dvaro žemę, kurią ir atidavė naujakuriams. Šioji Vilniaus vieta iki šiol yra vadinama Trinapoliu. Net tris titulus – Švč. Trejybės, Viešpaties Atsimaitymo ir Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų – turinti bažnyčia buvo pastatyta XVIII amžiaus pradžioje. Trinitorių kompleksas iš karto tapo svarbia šalia esančio Kryžiaus kelio dalimi. Beje, Trinapolio trinitoriai buvo antrieji Vilniuje įsikūrę šio ordino vienuoliai. Pirmieji trinitoriai Vilniuje apsisistojo Antakalnyje.

Prekybos centras „Baltupiai“, 1986 m. J. Karpovičiaus nuotr. iš leidinio „Vilnius“.

XVIII amžiaus viduryje žymėjo naują šio Vilniaus priemiesčio etapą. Čia, pasak istoriko P. A. Stepavičiaus, Vilniaus dominikonai Verkiuose pasistatė naują dvibokštę mūrinę Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčią ir net dvidešimt naujų koplyčių. Tiesa, 1812 metais daug nuostolių Kalvarijoms padarė čia apsisostojusi Napoleono kariuomenė. Bet šalia Kalvarijų esantys Baltupiai išliko dominikonų valda.

Nors šiandien dominikonų ir trinitorių šioje Vilniaus miesto dalyje nebeliko, gyvuoja Kryžiaus kelio tradicija. Viena unikaliausių Vilniaus miesto vietovių, apimanti net kelias miesto dalis: Baltupius, Trinapolį, Kalvarijas, Jeruzalę ir Verkius, vis dar primena apie čia gyvenusius vienuolius ir miniomis į Kalvarijas traukiančius maldininkus.

Šiandien ne visi žino, kad dabartinėse Baltupių rajono ribose telpa buvusių Baltupių ir Novosiolkų (Naujakiemio) kaimų istorija. Rajone vis dar galima sutikti gyventojų, prisime-

nančių laikus, kai vietoje vienos pagrindinių rajone Didlaukio gatvės buvo klampi molyinė. Žmonėms, norintiems švariais batais pasiekti miesto centrą, tekdavo užsimauti ant batų celofaninius maišus ir tokiu būdu klampoti į autobusų stotelę. Vietinių prisiminimuose įsirežęs ir laikas, kai pirmasis transportas pradėjo riedėti išasfaltuota Didlaukio gatve, tai buvo ženklas, kad „civilizacija pasiekė rajoną“.

Pasak gido A. Kazlausko, nuo šiandienio Baltupių kraštovaizdžio neatskiriami daugiabučiai čia ėmė rasti sovietmečiu.

1968 metais parengtas pirmasis Baltupio rajono detalusis planas. Bendras teritorijos plotas – 75 ha, planuojamas gyventojų skaičius – 17 tūkstančių. „Šis projektas tapo pagrindu faktiniam rajono užstatymui, nors vėliau ir buvo atliekamos kai kurios korekcijos. Numatyta užtvėnkinti Cedroną, taip pat rajono kraštovaizdį pajvairinti plytiniais namais. Rajono statyba prasidėjo 1978 metais. Tų pa-

čių metų vasarą įsikėlė pirmieji naujakuriai. Pabrėžta greita statyba (vos pusmetis nuo statybų pradžios – įkurtuvės). Rajono brėžiniuose vaizduojamas Novosiolkų (Naujakiemio) individualių namų virsmas į daugiabučių mikrorajoną. Šis užmojis neįgyvendintas, tad maždaug trečdalis Baltupių rajono nepastatyta“, – pasakoja A. Kazlauskas.

Automiestelis

Baltupių rajonas susijęs su kolektyvinės sodininkystės pradžia. Rajone taip pat galima pamatyti iki mūsų dienų išlikusį Valstybinio mikroelektronikos mokslinio gamybinio susivienijimo „Venta“ pastatą, akademinį miestelį. 1981 metais rajone pabaigtas statyti pirmasis Lietuvoje automiesticelis.

Numatyta užtvėnkinti Cedroną, rajono kraštovaizdį pajvairinti plytiniais namais.

„Jis užėmė 10 ha plotą ir buvo skirtas mokytis vairavimo, saugaus eismo taisyklių ir panašiai. Įrengta gatvių, skirtingo tipo sankryžų imitacija. Žadėta, kad eismą galės reguliuoti ir vaikai“, – pasakoja „Gatvės gyvos“ įkūrėjas A. Kazlauskas.

Štai tokios Baltupių rajono istorijos detalės. Su rajonu susijusias įdomybes ir istorinius faktus dar renkame, kaupiame, sisteminame ir ruošiamės jus pakviesti į parodą apie Baltupius, kurią gegužės mėnesį Vilniaus miesto muziejus planuoja atverti ne kur kitur, o Baltupiuose!

Dabartiniai Baltupiai. Jurgos Želvytės nuotr. Vilniaus miesto muziejus.

Šiuolaikinė stiklapūtė

Rugilė Audenienė
Vytautės Ribokaitės nuotr.

„Karšta, dega, skauda ir labai patinka! Amatas gerai susiderino su mano charakteriu“, – pirmą bandymą lydyti ir pūsti stiklą prisimena šiuolaikinė stiklapūtė Algė Julija. Jos vardą aptikau rašytojos Ginos Viliūnės romane „Jono palikimas“. Knygoje pasakojama, kaip XVI amžiuje Puškarnioje, kur daržinėje rūksta per dienas neužgęstanti krosnis, dirba Vilniaus vyskupo stiklininkas, senas vyras pajuodusiais nuo stiklo pūtimo dantimis. Pypkė, lazda, krosnis ir per kelias kartas besitęsianti patirtis – tai, ko reikėdavo norint tapti stiklo amatininku. Knygoje paaiškinta, kad dabartiniai stiklapūčiai dirba panašiai kaip Algė Julija. Ji tikriausiai vienintelė tokia Vilniuje – užsiimanti ir stiklo pūtimo amatu, ir jo dizainu, menu.

Lydos gatvė, kurioje randame Algės Julijos ir natūraliosios parfumerijos kūrėjos Laimės Kiškūnės studiją, visai netoli Stiklių kvartalo senamiestyje. Ten buvo įkurta pirmoji stiklo manufaktūra LDK. Ir dabar vitrinose galima pamatyti amatininkų darbų. Vis dėlto Algės Julijos, vaikystėje bandžiusios lydyti smėlį or-

kaitėje, kad jis virstų stiklu, kelionė į šį amatą prasidėjo ne Vilniuje.

Norą išsiaiškinti stiklo paslaptį sustiprino mamos dovana – stiklo spaudas, kurio viduje buvo oro burbuliukų. Po Čiurlionio menų mokyklos studijuodama grafiką Helsinkio menų universitete vilnietė išmėgino įvairias materijas. Smalsumas nuvedė mokytišį į Jeruzalę, puoselėjančią dar finikiečių stiklo formų pūtimo tradiciją. Paskui laukė septyneri metai darbo stiklo kaime Suomijoje. „Buvau stiklo technologė, atsakinga už daugiau nei dviejų šimtų metų senumo kaimo širdį – krosnį“, – prisimena Algė, paaiškinusi, kad stiklo kaimai susiburia aplink stiklo manufaktūrą, ten žmonės gyvena ir dirba.

Kiekvienas jos kūrinys, kaip ir senųjų Venecijos, Jeruzalės ar Vilniaus stiklapūčių, prasideda nuo pirmojo oro įpūtimo. Net ir pagrindinis įrankis, stiklo pypkė, nepakito per šimtmečius. „Mano specializacija – karštas klasikinis stiklo pūtimas, kuris būdingas itališkai tradicijai. Naudoju gravitaciją ir levitaciją. Kai priliečiu stiklą pypkės galiuku ir imu sukti – judesys nesustoja. To reikia, kad išlaikytum stiklą ore ir paversčiau jį forma“, – atskleidžia stiklapūtė ir priduria, kad reikia tiek technikos, kurioje susipina mokslo, dizaino žinios, tiek sensorinio pajautimo, meninės uoslės.

Stiklapūtė Algė Julija rodo, kaip naudotis uostuku.

Dirbama prie didelio karščio, prireikia daug valandų praktikos, greičio ir tikslumo. „Stiklo pūtimas iš šalies atrodo plastiškas kaip pats stiklas, bet tam, kad ir judesiai būtų plastiški, reikia lavinti kūną, nes amatas reikalauja didelių fizinių pastangų“, – pasakoja Algė.

Ją įkvepia grafikai, skandinavų dizaineriai, patinka pasidairyti Vilniaus šviesų festivalyje. Įdomi stiklo sąveika su kvapu. „Kvapo ir stiklo prigimtis gimininga“, – sako stiklapūtė, kurią atgal į Vilnių parvedė ne tik giminės, kurių jau ne pirmą kartą čia gyvena, ir vietos ilgesys, bet ir populiarinti kadaise Lietuvoje klestėjusį stiklo amatą.

Mums kalbantis Algė išima iš lentynos į vazą panašų kūrinių su įspraustu popieriaus lapeliu. Tai uostukas, naudojamas parfumerijai. Popieriaus lapeliai – tarsi akordai, o uostukas – indas, kuriame kvapai atsiskleidžia, susijungia. Kvapą parfumeriai uodžia pro indo angą, laikydami jį už kojelės, kuriai pagaminti reikalingas aukščiausias meistriškumas.

Ant kitos lentynos išrikiuoti spalvingi „kvapų sostai“, sukurti L. Kiškūnės natūralių kvapų kolekcijai. Lašas jazminaičių esencijos, kvapas kyla viršun, atveria visą savo stiprybę ir švelnumą. Kvapus galima pajusti ir kaip spalvas – štai kodėl ir „kvapų sostų“ spalvos skiriasi. Tik jas išgauti pučiant stiklą reikia mokėti – spalvos, veikiamos temperatūros, keičiasi.

Šiuolaikinių miestų centruose vietoje stiklo kaimų susiburia daug stiklo studijų. Į jas ir miestiečių ateina pasimokyti. Algė juokiasi, kad vilniečius stiklo pūtimu susidomėti paskatino „Netflix“ realybės šou „Blown Away“.

„Ir aš, ir Laimė inkorporuojame senąsias technikas į modernią kūrybą, bandydamos išsaugoti amato tradiciškumą“, – sako Algė Julija, šiuo metu kurianti rankų darbo kvapų buteliukus. Jos planuose – ir stiklo pūtimo dirbtuvės su karščiu alsuojančia krosnimi. Galbūt kažkada stiklą pūs ir robotai, bet jiems irgi teks mokytis iš stiklapūčių.

Ar mano pavardė – Vilnius?

Neakivaizdinukas ir Mapa Mundi tekstas ir vaizdas

60 Vaikštinėdamas po senąjį Sapiegų rūmų parką ir žvelgdamas į dangų remiančias liepas, susimąstiau: medžiai turi gilius šaknis, kurios leidžia jiems augti stipriems ir galingiems. O kas yra Vilniaus šaknys? Kas jį laikė ir augino šimtmečius?

Pasirodo, mūsų miestas turi savo „didžiąsias šeimas“. Tai Radvilos, Pacai, Sapiegos ir kiti garsūs didikai, kurie Vilnių puošė gražiausiais rūmais ir bažnyčiomis. Kad visi atpažintų, kas pastatė šiuos pastatus, giminės statinius pažymėdavo ypatingais ženklais – herbais. Tai tarsi senoviniai parašai, kuriuose užkoduota šeimos galia ir paslaptys.

Ar žinotai, kad Sapiegų herbe į dangų kyla smailiausia strėlė? Pacų šeima savo namus

puošdavo dvigubos lelijos žiedu. O Radvilų skydus saugojo trys medžioklės ragai.

Žiūrėdamas į šiuos simbolius, užsisvajojau: o kokios yra mano šaknys? Gal mano pavardė turėtų būti Neakivaizdinukas Vilnius? Juk aš – tikras šio miesto vaikas! Jaučiu, kad visos šios istorinės šeimos yra ir mano giminė, juk kasdien padedu vilniečiams ir miesto svečiams atrasti jų paliktus pėdsakus miesto gatvėse!

Gretimame puslapyje nupiešiau savo giminaičių, didžiųjų šeimų herbus, bet... pripiešiau jų visą daugybę! Dabar tarp šių skydų ir ženklų neberandu tų, kurie iš tiesų priklauso Radviloms, Pacams ir Sapiegoms.

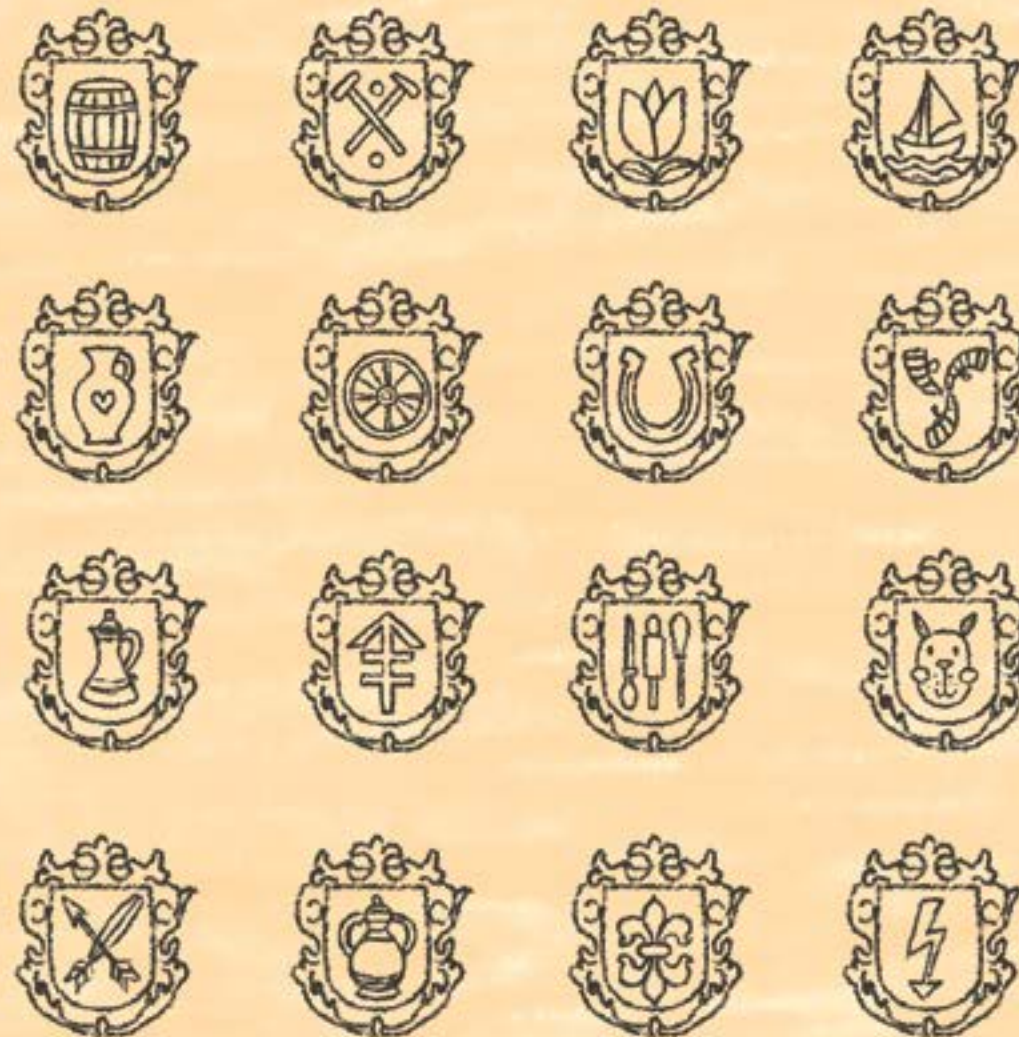
Pažvelk į šį skydų margumyną. Ar padėsi man atpažinti herbus juose? Tapkime tikrais istorijos sekliais – suraskime teisingus ženklus ir juos nuspalkime!

Daugiau

Neakivaizdinukas yra projekto „Neakivaizdinis Vilnius“ personažas, kuris kviečia vaikus augti kartu su Vilniumi ir jį tyrinėti.

OHIO! ŠIAME LAPE PASISLĖPĖ DAUGYBĖ HERBŲ, BET TIK TRYS IŠ JŲ PRIKLAUSO PAČIOMS GALINGIAUSIOMS VILNIAUS GIMINĖMS. AR PAVYKS JUOS SURASTI? PASINAUDOK MANO UŽUOMINOMIS IR NUSPALVINK TEISINGUS HERBUS!

IEŠKOK HERBO SU TRIMIS MEDŽIOKLĖS RAGAIMS – TAI GALINGŲJŲ RADVILŲ SIMBOLIS.

SURASK DVIGUBOS LELIJOS ŽIEDĄ – TAIP SAVO NAMUS ŽENKLINO PACAI.

SURASK STRĖLĘ SU DVIGUBU KRYŽIUMI – TAI SAPIEGŲ GIMINĖS ŽENKLAS.

GIMTADIENIS

Balandžio 18 d.

„Vilniaus viršukalnės 2.0“

[Įvairios Vilniaus vietos](#)

„Neakivaizdinis Vilnius“ švenčia septintąjį gimtadienį! Ir vėl kviečiame ant sostinės stogų. Šiemet laukia ekspedicija į 11 viršūnių, atveriančių skirtingas miesto panoramas. Ruoškis iššūkiui!

www.neakivaizdinisvilnius.lt

„Neakivaizdinio Vilniaus“ gimtadienis.
Kastyčio Mačiūno nuotr.

KŪRYBIŠKAI

Kovo 18 d.

Eilės muziejuje. Skaito Marius Burokas

[Bažnytinio paveldo muziejus, Šv. Mykolo g. 9](#)

Kviečiame pasižymėti ciklo „Eilės muziejuje“ renginius! Šįkart skaito miesto poetas, penkių poezijos knygų autorius Marius Burokas.

www.bpmuziejus.lt

Kovo 21 d.

Kūrybinio rašymo klubas

[Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka, Trakų g. 10](#)

Kviečiame griebti savo entuziazmą, rašiklį ir prisijungti prie rašančiųjų bendruomenės!

www.amb.lt

SU DAINA

Kovo 18 d.

„Sutartinės ir lopšinės“

[Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus, Pilies g. 40](#)

Dainuoti, giedoti, linguoti – į šį ratą buriasi net ir dainavimo patirties neturintys. Muzikologė Sigita Einikienė padės visiems pabūti kartu.

www.slapeliumuziejus.lt

GREITAI PASIBAIGS

Paroda „Pievos ir akys“ MO muziejuje; Mikalojaus Radvilaičio portreto paroda Valdovų rūmuose; grafikos paroda „Vidiniai kambariai“ Vilniaus grafikos meno centre; tapybos paroda „Pasaulio tvėrimas“ Energetikos ir technikos muziejuje.

POKALBIAI IR EKSKURSIJOS

Iki gegužės 13 d.

Laisvės meniu

[Signatarų namai, Pilies g. 26](#)

Lozoraičių paroda, teminės ekskursijos, pokalbiai apie performansus, laisvę, diplomatus, istoriją – ateikite!

www.lnm.lt

Katedros gyvūnai. Bažnytinio paveldo muziejaus nuotr.

SU VAIKAIS

Kovo 21 d., balandžio 18 d., gegužės 23 d.

„Ką dramblys veikia Katedroje?“

[Katedros varpinė, Katedros aikštė](#)

Ar atrasite visus Vilniaus katedroje pasislėpusius gyvūnus? Drakonas, dramblys, šuo ir kiti gyvūnai – sužinosite daug įdomių istorijų.

www.bpmuziejus.lt

Kovo 28 d.

„Skambančio miško istorijos“

[Šv. Kotrynos bažnyčia, Vilniaus g. 30](#)

Ar norite pakeliauti po paslaptinę mišką, pilną didelių ir mažų, pūkuotų gyvūnų? O jeigu tie gyvūnai dar ir muzikuoja?

www.kristoforas.lt

FESTIVALIAI

Kovo 9–22 d.

„Kino pavasaris“

[Vilniaus kino teatrai](#)

31-asis kino festivalis – apdovanoti filmai, šiuolaikiniai stebuklai, lietuviškos premjeros. Eime įsijausti?

www.kinopavasaris.lt

Balandžio 23–25 d.

„Naujasis Baltijos šokis“

[Nacionalinė dailės galerija ir kitos vietos](#)

30-asis festivalis šiemet klausia: kokią vietą valstybėje užima šiuolaikinis šokis, kas yra kūno aštrumai?

www.newbalticdance.lt

Gegužės 16 d.

Gatvės muzikos diena

[Įvairios miesto vietos](#)

Net 5000 atlikėjų koncertas Vilniaus gatvėse miestą paverčia didele spalvinga scena!

www.gmd.lt

Gegužės 16–17 d.

„Open House Vilnius“

[Įvairūs pastatai](#)

Dienos, kai atveriamos įdomiausių, paslaptinčiausių pastatų, kuriuose dar nebuvote, durys.

www.openhousevilnius.lt

Gegužės 29–31 d.

Vilniaus šaltibarščių festivalis „Pink Soup Fest“

[Įvairios Vilniaus vietos](#)

Ar ragavote šaltibarščių panakotos? Ar nėrėte į didžiulį šaltibarščių baseiną? Labiausiai rožinis Vilniaus nuotykis siautės visame mieste!

www.vilnius-events.lt

PARODOS

Iki balandžio 4 d.

„Prieškopio kabinetai“

„The Room“ galerija, Polocko g. 17

Kabinetai – ne biurai, o vietos gamtoje, kur įsikūrus galima būti, stebėti, galvoti. Ir visa tai nutapyti.

www.the-room.lt

Kovo 6–balandžio 11 d.

UMI rezidentės Aros Radvilės paroda

Užupio meno inkubatoriaus galerija,
Užupio g. 2A

UMI reziduoja menininkai, tad užsukite pamatyti jaunos tapytojos Aros Radvilės paveikslų.

www.umi.lt

A. Radvilė studijoje. Asmeninio albumo nuotr.

Nuo balandžio 18 d.

„Gen Z. Viskas vienu metu“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Pavasario premjera! Didžioji paroda sukviētė 20 jaunų menininkų iš Rytų Europos regiono, kurie pasakoja apie dabartį skaitmeninėje ir fizinėje erdvėje.

www.mo.lt

Nuo balandžio 30 d.

XX a. pirmosios pusės Lietuvos dailės ekspozicija

Nacionalinė dailės galerija, Konstitucijos pr. 22

Mstislavas Dobužinskis, Antanas Gudaitis, Marcė Katiliūtė ir kiti menininkai kviečia pažinti Lietuvos dailės istoriją.

www.ndg.lt

Nuo gegužės 22 d.

Paroda rajone

Baltupiai

Vilniaus miesto muziejus tęsia parodų ciklą apie „neįdomius“ Vilniaus rajonus ir kviečia atrasti Baltupius.

www.vilniausmuziejus.lt

Iki birželio 7 d.

„Nuolatinis judėjimas visiškai nurimus“

Vytauto Kasiulio dailės muziejus,
A. Goštauto g. 1

Su Berlyne reziduojančia Aiste Stancikaite dialogą mezga šveičaras Flurin Bisig. Ji gilina jį tapatybę, jis kuria abstrakčias formas.

www.lnm.lt

Iki birželio 28 d.

„Artistas iš Brodo“

Vilniaus miesto muziejus, Vokiečių g. 6

Užėikite į atkurtą Vytauto Kernagio kambarį ir pajuskite jame cirkuliuojančias temas: Brodas, sceninis gyvenimas, televizijos šou, kelionės ir humoras.

www.vilniausmuziejus.lt

Visą pavasarį

„Žmogus tarp pasaulių“

Istorijų namai, T. Kosčiuškos g. 3

Ainų tautą Japonijos šiaurėje tyrinėjo ir muziejininkas Bronislavas Pilsudskis, tapęs žymiausiu jos etnografu. O ką reiškia būti ainu šiais laikais?

www.lnm.lt

Nuo birželio 1 d.

„Atverti vartai: vizitierių vienuolyno kompleksas“

Vilniaus Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia, Rasų g. 6

Kviečiame pažvelgti į vizitierių vienuolių gyvenimą ir tai, ką pavyko išsaugoti.

www.gailistingumokongresas.lt

MENO MUGĖ

Gegužės 9–10 d.

„Menupė“

Gedimino prospektas

Čia susitinka profesionalūs menininkai, amatininkai, mėgėjai, čia vyksta meno performansai, dirbtuvės ir gyvi kūrinių pristatymai.

www.menupe.lt

BĖGIMAS

Gegužės 2 d.

Vilniaus pavasario maratonas

Vingio parkas, Čiurlonio g. 100

Bundanti gamta. Bundantis judėjimas. Su pavasariu į miestą grįžta bėgimas!

www.myrace.lt

NAKTĮ

Gegužės 23 d.

Muziejų naktis

Vilniaus miesto muziejai

Naktinis Vilnius muziejuose gali būti nepaprastai nuotykiškas! Ekspozatai, edukacijos, dirbtuvės ir pasakojimai laukia ir miesto erdvėse.

www.muziejunaktis.lt

Švč. Jėzaus širdies bažnyčia. Vytautės Ribokaitės nuotr.

PILIGRIMYSTĖ

Birželio 7–12 d.

Pasaulinis Apaštalinis Gailestingumo kongresas

Gailestingumo kelio vietos

Vilniuje 1934 metais nutapytas pirmasis Dievo Gailestingumo paveikslas pagal vienuolės Faustinos regėjimus, tad šis renginys gali būti puiki proga piligrimystei savame mieste.

www.gailistingumokongresas.lt

Atraskite patys

Folkloro festivalį „Skamba skamba kankliai“ gegužės 5–31 d.,
Vilniaus festivalį nuo birželio 5 d.

• **Jeruzalės meno sodai**
(p. 34)

• **PieVų gatvė**
(p. 35)

• **Nerimi nuo Verkių malūno**
(p. 38)

• **Jeruzalės Ežerėlis**
(p. 36)

• **Bobausynai aplink Vilnių**
(p. 44)

• **Viršuliškių „Gaidys“**
(p. 50)

• **„Ertlio namo“ briedžiukai**
(p. 46)

• **„Karelijos gegutė“**
(p. 51)

• **Baltupių apylinkės**
(p. 54)

• **BuVęs automiestelis**
(p. 57)

• **Stiklo ir parfumerijos studija**
(p. 58)

• **Neakivaizdinuko giminės**
(p. 60)

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

🌐 neakivaizdinisvilnius.lt

f [Neakivaizdinisvilnius](https://www.facebook.com/NeakivaizdinisVilnius)

📷 [neakivaizdinis_vilnius](https://www.instagram.com/neakivaizdinis_vilnius)

Mobiliąją programėlę
„Neakivaizdinis Vilnius“
galima atsisiųsti

Leidinyas apie mažiau atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAS Vilniaus miesto savivaldybės administracijos

Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Dovilė Stoškutė, Nida Timinskaitė, Dominyka ČiPLYTĖ-Bak,
Arnas Šarkūnas, Dovilė Kuzminskaitė, Regimantas Dima, Liuda Matonienė,
Aldona Juozaitytė, Jurgita Ogulevičiūtė-Guehke, Andrius Pavelko, Agnė Šimkūnaitė,
Rugilė Audenienė, Neakivaizdinukas ir Mapa Mundi.

VIRŠĖLIS: Editos Meškoniienės nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

TURINIO REDAKTORĖ Rugilė Audenienė

DIZAINAS: RŪT

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

KALBOS REDAKTORĖ *Ne atbula ranka*

TIRAŽAS 8 000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X

Žurnalas
atspausdintas ant
FSC sertifikuoto
popieriaus.

